

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1980.

JÚNIUS

SZÁRAZ GYÖRGY:

Gyilkosok

Dráma két részben

Szereplők:

SEMMELWEIS 30 év körül SKODA belgyógyász professzor, 45 körül

ROKITANSKY a kórbonctan professzora, 45 körül

KLEIN szülészprofesszor. 60 fölött ROSAS professzor, vicedirektor, 45 körül

HEBRA dermatológus, Semmelweis barátja, 30 körül

LAUTNER tanársegéd, 30 körül HELFERT államtitkár, 50 éves

LUMNITZER 'sebész, kényszersorozott közlegény, 30 éves

SOPHIE nővér a szülészetben, 30 körül

MIDL utcalány. szülő nő, 23 éves

SCHUMACHER medikus, 22 éves FRAU GUSTL Semmelweis háziasszonya, 50 éves

I. FÉRFI

2. FÉRFI

Pap, ministránsgyerek

Történik Bécsben 1846 és 1850 között

I. RÉSZ

1. jelenet

Köz-kórház Semmelweis szobája a bécsi szülészeti osztályán: vizsgá lóhelyiség, dolgozó- és hálókamra keveréke. Kis tróasztal, könyvekkel, papírokkal. Spanyolfal mögött kór-házi vaságy. Az egyik sarokban mosdóállvány: porcelán tál, fölötte, ugyan-olyan víztartó hordócska, csappal. Midl — fiatal nő, bő. nyakban zsinórral összefogott kórházi ingben —takarít. Sophie nővér — melles kö-

tény, keményített főkötő — unatkozva nézi az ajtó mellől

MIDL (fecseg, munka közben) A barátném, a Mariechen, az megfogta az isten lábát... Ismeri biztosan. Marie Gürtz. Steierbe való.

SOPHIE, Volt már itt?

MIDL Egyszer, két éve. Olyan nagydarab, barna lány. Emlékszik rá?

SOPHIE No hiszen. Ha én mindö-tökre emlékeznék.

MIDL Na, ő most a frau Jöschnél van, a Kanonierstrassén. Nagyon finom ház.

SOPHIE Képzelem.

MIDL Képzelteti is. Bakát, mesterlegényt be se eresztenek. A lányok nyolcig döglenek, tizkor külön fodrász jön hozzájuk. (Nevet) Mit szól? Külön fodrász! Ruha, koszt (— csók az összefogott ujj-begyekre —), ilyen! És, egy éjszaka csak három urat kell kiszolgálni.

SOPHIE Hármat. Gyönyörű.

MIDL Miért? A Sánta Békában a madám tízszer is szobára küldi a lányokat, ha nagy a forgalom. (Sóhaj) De még az is jobb, mint utcán lesni a pasasokra.

SOPHIE Osztoगतjátok a trippert, nyavalyások.

MIDL Én ugyan nem. Tiszta vagyok. (Lekopogja) Jó órában mondom ... Megnézem, kivel megyek el. Látszik az, ha baja van.

SOPHIE Látszik a csudát.

MIDL Bizony isten. Csak figyelni kell.

SOPHIE (gúnyosan) De a gyereket csak bekaptad.

MIDL Az más. Azt mindenki be-kapja, előbb-utóbb.

SOPHIE Az állam meg tartsa a sok zabikölyköt. Ha a policájnak volnék, valamennyitöket kizsuppoltatnálak Magyarországra vagy Galiciába. Ott aztán kurválkodhatnátok.

MIDL Azt hiszi, jókedvemből csinálom?

SOPHIE Rossz a véred.

MIDL .Maga könnyen mondja. Helyben van. Ha ápolónő lennék, én is így beszélnék.

SOPHIE (harag nélkül) Pofa be. A kezed járjon. Mire a tanársegéd. úr visszajön, végezni kell.

MIDL Fogja maga is a rongyot, akkor előbb végzünk.

SOPHIE Az kell, hogy kirúgjalak?

MIDL Amíg tejem van, nem rúg ki. Kell az ingyen dajka.

SOPHIE Addig örülj, amíg kell. MIDL

Örül a fene. De hát mit csináljak, amíg a micsodám be nem gyógyul?

SOPHIE Nem sül ki a szemed? MIDL

Miért? Lopni menjek? Nekem még nem volt bajom a policájjal.

Semmelweis jön be; korán kopaszodó, köpcös férfi, a kor angolos orvosdivatja szerint öltözve: szűk nadrág, szalonkabát, magas gallér, kendővel

SOPHIE Jó napot, tanársegéd úr.

MIDL Kezitcsókolom. SEMMELWEIS

Jó napot. Soká tart még?

MIDL Mindjárt kész.

Kapkodva takarít. Semmelweis az asztalhoz ül, dolgozni próbál,, majd felüti a fejét; ingerülten az ápoló-nőhöz

SEMMELWEIS Hagyják abba. Dolgozni akarok.

SOPHIE (a lányhoz) Na gyere, Hol-nap kipótoljuk.

MIDL (összeszedi a vedret, seprűt, rongyokat) Igenis. Kezitcsókolom.

Az ápolónő kitarja az ajtót. Kint a folyosón közeledő csengettyűhang. A lány leteszi a vödört, arcára kiül az iszonyat. Az ápolónőhöz

A Hübschen, az ötösből, ugye? Hozzá mennek?

Sophie nem felel. Midl letérdel a veder mellé. Az ajtó előtt csengettyűs ministránsgyerek megy el, mögötte pap az utolsó kenettel. A lány keresztet vet

Édes Jézus, adj neki örök nyugodalmat, ámen.

Az: *ápolónó is keresztet vet. Semmelweis az asztal mellől nézi őket. Midl feláll, szípot*

Szegényke. Jó leány volt, a kenyerét mindig nekem adta. SOPHIE Na, gyerünk, gyerünk. SEMMELWEIS Várjon (A lányhoz)

Maga asszony? *Midl vihog*

SOPHIE (*szigorúan*) 'Ne vihorássz. Felelj rendesen, ha kérdeznek. SEMMELWEIS Hagya csak. (Midlhez) Szóval : lány?

MIDL Olyasmi.

SOPHIE Utcalány.

MIDL Igenis.

SEMMELWEIS Itt szült, nálunk?

MIDL Igenis.

SOPHIE Miért hazudsz? (*Semmelweishez*) Az utcán szült. Úgy szedték fel a porontyával, egy kapualjban.

MIDL (*Semmelweis tekintetére, érezhető daccal*) Ott ért' el a bajom. Mit csinálnak, rosszul számoltam.

SEMMELWEIS A gyerek?

MIDL Fiú.

SOPHIE Kutwabaja. Az elsőt is nálunk szülte.

MIDL Két éve. Az kislány volt.

SEMMELWEIS• Hol van?

Midl vállat von

SOPHIE A lelemben. Emez is oda kerül.

SEMMELWEIS ,(a lányhoz) Nem sajnálja?

MIDL És ha sajnálom? Mit csinálnék vele?

SOPHIE (Nem kell ezeknek a gyerek. SEMMELWEIS Nem magát kérdeztem.

SOPHIE (*sértődötten*) Kérem.

SEMMELWEIS (a lányhoz) • Tegye le azt a vödört. (Midl habozva le-teszi a vedret. Látszik: fél vala-mitől) Jöjjön közelebb.

MIDL (*nem mozdul*) Egészséges vagyok én. Csak dajkának maradtam. (Az ápolónőre) Ő is mond-hatja.

SEMMELWEIS Jó, jó. Üljön ide. MIDL (*szinte hisztérikusan*) Engem nem kell vizsgálni! SEMMELWEIS Mi baja?

MIDL (*kiabál*) Egészséges vagyok! SEMMELWEIS (*rákiált*) Üljön le! (*Enyhébben*) Csak kérdezni akarok.

MIDL (*rémült alázat*) Igenis.

SEMMELWEIS Láttam, megrendült. amikor a pap elvonult az utolsó kenettel. (*Csend. Midl megrántja a vállát, a földet nézi*) Sajnálja a barátnőjét?

MIDL Hübschent? Jó lány volt. Mindig nekem adta a fele kenyerét.

SEMMELWEIS Maga is meghalhatott volna, ugyanígy.

MIDL Én egészséges vagyok.

SEMMELWEIS Szerencséje volt. Igaz?

MIDL (*keresztet vet*) Hála a Mindenhatónak. Ha kimegyek, az első keresetemből gyertyát veszek és Hernalsba viszem, a kálváriához.

SEMMELWEIS Fél a vizsgálatról?

MIDL Minek engem vizsgálatni.

Egészséges vagyok.

SEMMELWEIS A többiek is félnek?

MIDL Azt ők tudják.

SEMMELWEIS Szégyellik magukat?

A lány hallgat

Szégyelli magát?

Csönd. A lány a földet nézi

SEMMELWEIS Tudja, hogy nemrég kerültem ide. Tudja, ugye?

MIDL (*alázatosan*) Igenis. Mondták.

SEMMELWEIS Segíteni akarok. Túl sok anya halt meg. És mind ugyanabban a betegségben. Gyermekegyi láz, ez a neve. Nem tudjuk. mitől van. Semmit sem tudunk. Pedig ha a baj okát megtaláljuk, megtaláljuk a gyógyszerét is. Érti?

A lány hallgat, nézi a földet

Ijil ezt akarom. Megtalálni az okot. De ehhez azt is tudnom kell, hogy maguk odakint mit gondolnak. Hogy mit éreznek, mitől félnek. miről beszélgetnek egymás között. Érti?

MIDL (*húzódózva*) Igenis. Nemigen szoktam én beszélgetni. Annyi mindenféle népség van itt, jobb nem keveredni.

SEMMELWEIS De hát valamit csak mondanak. Az orvosokról, a vizsgálatokról, a bánásmódról.

MIDL (*gyors oldalpillantás a nővére*) Minden nagyon jó. Igazán. A kedves nővérek is ...

SEMMELWEIS Nem érti, mit akarok?

MIDL Tessék elhinni, én sohasem panaszkodtam. Meg is verne a Jóisten. A Gretl Stein, az szokja jártatni a pofáját, de hát amit ő mond... (A nővér felé) Sophie

nővér is tudja, kiféle. SEMMELWEIS (*ingerülten*) Elmehet. MIDL Most kidobnak innen? SEMMELWEIS Senki se dobja ki.

Menjen csak.

MIDL Alázatosan köszönöm. (*Kezet akar csókolni*)

SEMMELWEIS (*idegesen elhárítja*) Ugyan kérem. Menjen már. (*Midl kimegy, Semmelweis fáradtan*) Nem érték a nyelvükön.

SOPHIE Állatok. Mind ilyen.

SEMMELWEIS Így nem lehet beszélni.

SOPHIE Tíz éve vagyok az osztályon, tanársegéd úr.

SEMMELWEIS Én is undorodom. ez a baj. Nem volna szabad undorodni. Megérzik és ...

A nővér elmosolyodik. Semmelweis — önmagára is dühösen — ráförmed.

Mit nevetgél, kérem?

SOPHIE Bocsánat.

SEMMELWEIS Mégiscsak anyák. Es iszonyúan félnek.

SOPHIE A rendőrségtől, hál'istennek. Különbelen belefojtának a poron tyukat az első pöcegödörbe. No persze, a láztól is félnek. De attól még jobban, hogy a kölyök a nyakukon marad.

SEMMELWEIS Irtóznak a vizsgálatról. Es aki szégyenkezni tud, abban még van emberi érzés.

SOPHIE Ez is csak félelem. Félnek a tanársegéd úrtól. A medikusoktól. De tőlem nem.

SEM^MELWEIS Mert nő.

SOPHIE Mert nem vizsgálók.

SEMMELWEIS Butaság.

SOPHIE Bécsben minden lotyó tudja, hogy a medikusosztályon tizen is meghalnak a láztól, amíg a bábáknál egy. A tejükbe vették: attól van a láz, hogy a medikus urak folyton bennük turkálnak. SEMMELWEIS A bábák is vizsgál-nak. Itt nem, lehet összefüggés.

SOPHIE Mégis azt hiszik. Es mindent megpróbálnak, hogy a vizsgálatoktól meneküljenek. Ez a Midl... Azt hiszi, véletlenül szült az utcán? Csudát. Készakarva.

SEMMELWEIS Ugyan.

SOPHIE Egyre többen csinálják: '

SEMMELWEIS De miért?

SOPHIE Ezt is a lelencház miatt.

Mert aki otthon szül, annak nem veszik át a kölykét. De akit utcán ér a szülés, azért igen. SEMMELWEIS

Ijesztő. Inkább...vállalja, hogy az

utcán, csak hogy...

SOPHIE Csakhogy a

vizsgálatoktólmeneküljön. Furcsa,

de van valami igazuk. Amelyik így

kerül be az utcáról, lucskosan,

szutykosán, rongyokba tekert

csecsemővel; egyik se kapja meg a

lázat.

SEMMELWEIS Egy sem?

SOPHIE Nagyon ritkán. Klein pro-

fesszor úr szerint azért, mert

kevesebb ideig vannak kitéve a mi-

azmás fertőzés veszélyének.

SEMMELWEIS Miazma ! És a szom-

szédban, a bábáknál? Ott miért

nincs miazma?

SOPHIE Honnan tudhatnám?

SEMMELWEIS Tudja, hogy nevezik

ezt az osztályt?

SOPHIE Gvilkosok osztálya.

SEMMELWEIS Ezt csak így mond-ja?

SOPHIE Hogy mondjam? Itt se

rosszabb a bánásmód, mint a bá-

báknál.

SEMMELWEIS Ezt akkor sem lehet

megszokni.

SOPHIE Mindenki így van vele a

kezdeten. Háborog, próbálkozik.

Aztán beletörődik. (Mosolyog)

Persze, a tanársegéd úr is meg-

próbálja.

SEMMELWEIS Ez a dolgom, nem?

SOPHIE Természetesen.

SEMMELWEIS Az első : külön kell

választani a beteget az egész-

séges szülő nőktől.

SOPHIE Hogyan parancsolja a kü-

lönválogatást? Az egyik szobába a

szifilitikusokat, a másikba a

tüdőbajosokat? Amelyiknek ez is

van meg az is, azt hová soroljuk?

SEMMELEWEIS Gúnyolódik? SOPHIE Csak az utasításokat szeretném.
SEMMELEWEIS A szétválogatást majd magam végzem.
SOPHIE Igenis.
SEMMELEWEIS Az asszonyok a szülés után a maguk lábán mennek vissza a kórtermekbe. Tessék ez-után hordágyra tenni őket.
SOPHIE Breit tanársegéd úr, az ön elődje...
SEMMELEWEIS Breit alatt úgy volt, ezután így lesz.
SOPHIE Igenis.

Klein jön be: köpcös, alacsony emberke, kicsit piperkóc, öntudatosan jovialis

KLEIN Jó napot, kolléga úr. Hogy van, Sophie nővér?
SEMMELEWEIS Jó napot, professzor úr. Néhány utasítást adtam a nővéreknek.
KLEIN Nagyon helyes. Miről van szó?
SOPHIE A tanársegéd úr...
SEMMELEWEIS A szobákban minden ragad a kosztól. A mellékhelyiségek állapota pedig...
KLEIN Bizony, nem valami szivderítő. (Fejcsóválva) Látja, Sophie nővér, hányszor mondtam én is...
SOPHIE Professzor úr is tudja, hogy ezt a csúrhét nem lehet tisztán tartani.
KLEIN (sóhajt) Hát ez igaz. Borzalmas népség...
SEMMELEWEIS Lehetetlent nem kívánok. De ami lehetséges, azt megkövetelem.
KLEIN Helyes.
SEMMELEWEIS (a nővérhez) Még valamit. A véleményét meghallgatom, és köszönettel veszem, ha beszámol a tapasztalatairól. De az indulataira nem vagyok kíváncsi. Ha pedig utasítást adok, elvárom, hogy pontosan teljesítsék.
SOPHIE Igenis. (Kleinhez) Elmehetnek?
KLEIN Persze. Menjen csak, Sophie nővér.

Sophie kimegy. Klein megcsóválja a fejét, mosolyogva

Ejnye, kollégám. Kicsit kemény a tónus, nem gondolja?
SEMMELEWEIS Bocsánat, de...
KLEIN Tudom, tudom. Jó, hogy ilyen komolyan veszi a dolgát. Takarítsa csak ki ezt az Ausiász-istállót.
SEMMELEWEIS Nem így gondoltam, professzor úr...
KLEIN Nem kell szabadkozni. Én már öreg ember vagyok, jobban szeretem a békességet. Örülök, hogy leveszi rólam a keresztet.
SEMMELEWEIS Igyekezni fogok.
KLEIN De azért vigyázzon, kedve-sem. Nem szeretném, ha rossz viszonyt tartana az ápolókkal. Az iyies mindig a munka rovására megy.
SEMMELEWEIS Nyugodt lehet, professzor úr.
KLEIN Breit kolléga, az elődje, mindenkivel megtalálta a hangot.

SEMMELEWEIS A szülő nőekkel is?
KLEIN A szülő nők? Majd tapasztalja, kifélék. Hol is hagytam abba? Igen, igen, Breit kollégánál. Sajnáltam, amikor megvált tőlünk. Látja, én már csak ilyen vagyok: amit gondolok, ki is mondom. Így tanultam annak idején a nagy Boertől, aki a mesterem volt... De örülök, hogy maga került Breit úr helyére. Csak egyre kérem: mindent nyugodtan, tapintatosan. Indulatok nélkül. Akkor megértjük egymást.
SEMMELEWEIS Semmit sem teszek a professzor úr jóváhagyása nélkül.

KLEIN Szeretem, ha a munkatársaim önállóak. Nem kell minden aprósággal hozzám szaladgálni.
SEMMELEWEIS Köszönöm a bizalmat, professzor úr.
KLEIN Szabad keze van. Hiszen az osztályos munkát maga vezeti. Én itt már csak amolyan kerékkötő vagyok, ahogy mondani szokás. Fáradt öregember... Az egyetemi munka is épp eléggé fáraszt.
SEMMELEWEIS Szeretnék egyet-mást kipróbálni.

KLEIN Mindent kipróbáltunk, kedvesem. Mi is, mások is. A nagy Boer annak idején arra tanított: a gyermekágyi lázat a tejelválasztás zavara váltja ki. De ön is tudja, hányféle elmélet van még ezen-kivül.
SEMMELEWEIS Egyik se magyarázza, hogy odaát, a bábaklinikán jóval alacsonyabb a halálozás.

KLEIN (elfojtott ingerültség) Bartsch professzor a tanítványom volt. Nyugodt lehet, nem jobb szakember nálam.
SEMMELEWEIS Épp ezért megmagyarázhatatlan...
KLEIN Éppen ezért megmagyarázható.

SEMMELEWEIS A miazmákkal?
KLEIN Az egyetlen lehetséges magyarázat. Az intézet légtérébe gyűlt ismeretlen mérgező anyag időnként elszaporodik, s ettől ug-rásszerűen megnő a lázas esetek száma.

SEMMELEWEIS De mi okozza ezt az elszaporodást?

KLEIN (vállat von, unja a beszélgetést) Jól van, kollégám. Majd ön is megpróbálkozik valami elmélettel. Az se lesz rosszabb a többinél, és önnek csinál egy kis hír-nevet. Érthető.

SEMMELEWEIS Félreért, professzor úr.
KLEIN Ugyan, ugyan. Én szeretem, ha a munkatársaimban van ambíció. Csak próbálkozzék nyugodtan. De engedje meg, hogy egy sokat próbált öregember megkockáztassa a megjegyzést: kitalálhat ön bármilyen tetszetős elméletet, a láz akkor is pusztítani fog. Ne gondolja, hogy cinikus vagyok. De néha már-már igazat adok Szent Tamásnak: a betegségek Istentől valók.

SEMMELEWEIS Én nem szeretem az elméleteket.

KLEIN Hanem?

SEMMELEWEIS A módszerben hi

szék. A kutatásban. Sorra kell venni minden lehetséges okot, míg el nem jutunk az igazihoz.

KLEIN Aha. (Enyhe gúny) Skoda tanár úr kizárólagos diagnosztikája?
SEMMELEWEIS És Rokitsansky professzor. A boncaszitalon kell keresni a választ a kérdésekre.

KLEIN Skoda és Rokitsansky. No, igen. A kolléga urak nagyon biztosak a dolgukban. De hát isten-kém, alig idősebbek önnél. Breit úr, az ön elődje sohasem vett részt a medikusok bonctani gyakorlatain.
SEMMELEWEIS Én ezt szükségesnek tartom.

KLEIN (ingerült) Ön a szülészetben dolgozik és nem a bonctani intézetben.

SEMMELEWEIS Professzor úr tehát ellenzi, hogy...

KLEIN (már uralkodik magán, gúnyoros) Ugyan, kedvesem. Csinálja nyugodtan. Ez most a divat, mindenki boncol. Örülök, hogy ambiciózus tanársegédet kaptam. Sok szerencsét a vizsgálódáshoz.

(Kimegy)

A színpad elsötétül

2. jelenet

A. szín ugyanaz. Semmelweis jön be, előtte viaszosvásznon sebész-kötény. Ingujiban van, felgyürkőzve. A mosdóállványhoz lép, kezét mossa. Kopogás

SEMMELEWEIS Tessék.

SOPHIE (bejön) Bocsánat. Klein professzor úr már kereste a tanársegéd urat.

SEMMELEWEIS Boncoltam.

SOPHIE Mondtam.

SEMMELEWEIS Valami sürgős?

SOPHIE Megérkezett a bizottság.

Most a bábáknál vannak.

SEMMELEWEIS Menjek oda? SOPHIE

Azt mondta a professzor úr, csak csinálja a dolgát. Majd visszajönnek.

SEMMELEWEIS (befejezi a kézmosást, megoldja a kötény zsinórját) Történt valami?

SOPHIE A tizenhét éves rosszul van.

Már félrebeszél.

SEMMELEWEIS Az isten verje meg Első szülő, tizenhét éves.

SOPHIE Mindig ezekkel van a baj.

SEMMELEWEIS Mindig. (Odadobja a kötényt az ápolónőnek) Mosassa le. Már nagyon bűdös.

SOPHIE (undorral fogja a kötényt) Érzem.

SEMMELEWEIS A boncterem nem virágoskert, nővér. Kik vannak a bizottságban?

SOPHIE Skoda és Rokitsansky professzorok. Meg Rosas vicedirektor.

SEMMELEWEIS Jó. Megyek vizitel-ni. Maga maradjon. Csináljon rendet, biztosan idehozza őket a professzor úr. (Felveszi a kabát-ját, kimegy)

A nővér undorodva a földre dobja a kötényt, hozzálát rendet csinálni a szobában. Klein nyitja be az aj-

tót, maga elé engedve a bizottság tagjait: Rosast, Skodát, Rokitanskyt

KLEIN Hogy van, Sophie nővér? (A nővér bókol) A tanársegéd úr? SOPHIE Éppen csak elkezdte a vizitát a medikus urakkal. Szóljak neki?

KLEIN Hagyja csak. (A többiekhez) Foglaljanak helyet. Nem valami nagy a komfort, de hát ...

Sophie segít szabaddá tenni az ülőhelyeket. Miközben elhelyezkednek, nevetve, a többiekhez

Amint mondtam, Semmelweis úr mindent kipróbál. (A nővérhez) Mi volt a legutóbbi ötlet, Sophie nővér? SOPHIE (mosolyogva) Az oldalfekvés. KLEIN Ó, igen. Nálunk ugyanis hanyatt fekvé szülnek a nők, odaát a bábáknál meg oldalfekvésben. Semmelweis kolléga elrendelte, hogy itt is oldalt fektessék a szülő nőket. Az eredmény persze: sem-mi. De ő mindent ki akar próbálni. (Mosolyog) Önre hivatkozik, Skoda kolléga.

SKODA Rám?

KLEIN A kizárásos módszer, tudja. SKODA (szemét az égre emelve) A tanítványok túlbuzgásától mentes meg, Uram, minket.

ROSAS (a mosolyogva fülelő Sophie-nak) Köszönjük, nővér. Ki-mehet.

Sophie bókol, undorral felfogja a sebészkeztényit, kimegy

KLEIN A múltkor azt találta ki, hogy az asszonyokat felizgatja a pap csengettyűje. Kérte, hogy ne csöngessenek, amikor a kenetet vizsgál a haldoklókhöz.

SKODA (nevet) Csengettyűszó, mint a gyermekágyi láz okozója. Kicsit bizarr teória.

KLEIN Különben lelkiismeretes, igyekvő orvos. Magyarországon még tudományos karriert is csinálhat.

Semmelweis jön be

SEMMELEWEIS Bocsnát.

KLEIN A tanársegédem. (Semmelweishez) Azt hiszem, ismeri az urakat.

Skoda és Rokitansky barátságosan bólint

ROSAS (a kezét nyújtja) Rosas professzor, vicedirektor. Egyébként földije vagyok, én is Magyarországon születtem.

SEMMELEWEIS Nagyon örülök, professzor úr. (A háttérbe húzódik)

ROKITANSKY (Kleinhez) Ön tehát az épület miazmás fertőzöttségével magyarozza a két osztály közötti különbséget?

SKODA Úgy tudom, a bábaklinika épülete régebbi, mint az önöké.

KLEIN A láz: járványos betegség, amit a légkörből, a világürből vagy a földből sugárzó erők okoznak.

SKODA És ez idézi elő a miazmás gók kialakulását?

KLEIN Biztos vagyok benne.

SKODA (hirtelen Semmelweishez)

Önök is ez a véleménye?

SEMMELEWEIS A bábaklinika itt van mellettünk. Miért volna ott más atmoszféra, mint itt?

ROSAS De, ha nem lennének különleges helyi hatások, akkor a láz-nak tovább kellene terjednie, mint más járványos betegségeknek.

SEMMELEWEIS Azt hiszem, a gyermekágyi láz nem járványos betegség. Talán fertőző, de nem járványos. Endémia és nem epidémia.

ROSAS Ezt mire alapozza?

SEMMELEWEIS Arra, amit ön mondott, professzor úr. Hogy nem terjed tovább. Hogy csupán egy meghatározott helyen jelentkezik tömeges formában.

SKODA (elneveti magát) Olyanok vagyunk, mint a kiskutya, amelyek a saját farka után kapdos.

ROKITANSKY Klein professzor említette, hogy ön a félelemérzetet is számításba vette.

SEMMELEWEIS Erre is gondolnom kellett.

SKODA És : mi a sorrend? A láz volt előbb vagy a pap csengettyűje?

SEMMELEWEIS Öntől tanultam: mindent ki kell próbálni.

Klein mosolyog

SKODA (ugyancsak mosolyog) Csak-hogy ez: ok és okozat felcserélése. Nyilvánvaló, hogy a halálozások miatt alakult ki a félelemérzet és nem fordítva.

Semmelweis hallgat

KLEIN Volt még egy hipotézis.

ROSAS Espedig?

KLEIN (Semmelweisre pislant, hamiskásan) A nők megsértett szeméremérzete. Igaz, kollégám? A férfimancsok, férfitillantások...

Nevetnek, Skoda kivételével

SEMMELEWEIS Nevetséges, elismerem. Ezeknek a nőknek nincs szeméremérzetük. Amellett: a csecsemők is megkapják a lázt, pedig őket aligha sértik a férfiak vizsgálódásai.

SKODA Ki tudja? Anya és magzat kapcsolata titokzatos valami. No, de ezt önök jobban tudják, én csak belgyógyász, vagyok.

ROKITANSKY Alig hiszem, hogy a megsértett szeméremérzet gennyeshashártyagyulladás képében jelentkeznek a boncaszalon.

ROSAS (Semmelweishez) Hát akkor? Mégiscsak a miazmák?

SEMMELEWEIS Én nem zárom ki a miazmák létét. Csak éppen tovább kérdezek: honnan jönnek? Mitől szaporodnak? És miért itt szaporodnak, miért nem a bábák osztályán? Ismeretlen erők hatására? Miért hatnak ezek az erők itt, és miért nem amott? Ha miazmák csakugyan vannak, akkor a vá-

laszt is meg lehet találni a kérdésekre. Ha nem lehet, akkor ha-mis a teória.

ROKITANSKY Ismeri az én elméletet?

SEMMELEWEIS Természetesen.

ROKITANSKY Egyetért vele?

Semmelweis hallgat

Csak bátran. Nem kell udvariaskodni.

SEMMELEWEIS (vonakodva) Professzor úr szerint a gyermekágyi láz oka a testnedvek köros keveredése.

ROKITANSKY Tudja, hogy ezt ki is mutattam kórbonctanilag?

SEMMELEWEIS Tudom. ROKITANSKY Ez is hipotézis? Fantáziajálék?

SEMMELEWEIS (kis habozás után) Bocsnát, professzor úr. Ez a magyarázat sem kielégítő. És ön sem ad választ arra, hogy mi okozza a különbséget a bábák. és medikusok osztálya között. Hogy miért halnak meg itt többen, s amott kevesebben.

Csend

SKODA (elneveti magát) Gratulálok, kollega úr!

ROKITANSKY Igaza van: nem tudom megmagyarázni. De ebből még nem következik, hogy tévedtem.

SEMMELEWEIS Természetesen. ROSAS Nos, miután Semmelweis úr kollokvált Rokitansky kollégánk könyvéből, talán visszatérhetnénk az eredeti témához?

SKODA Nem vette észre, kedves vicedirektorom, hogy benne vagyunk a közepében? (Komolyan, Semmelweishez) Van még mondanivalója?

SEMMELEWEIS Semmit sem tudok. Azaz... Csupa negatívum. A koraszülők és azok, akiket a szülés után, az utcáról hoznak be, sohasem kapják meg a lázt. Rájuk nem hat a fertőzés? Mégsem ragályos betegség? Megfigyeltem azt is: akiknél a táglási időszak elhúzódik, csaknem egy szálíg meghalnak...

SKODA Érdekes.

SEMMELEWEIS De a bábáknál ez sem érvényes. Akkor hát mégis ragályos? Minden kétséges, minden bizonytalan, csak a halottak száma a kétségbevonhatatlan valóság. Minden napomat a boncteremben kezdem ... És mintha csak tréfálni akarna velem a halál: a múlt hónapban tizennyolc százalékra ugrott a halálozási arány. (Csend. Semmelweis a fejét rázza, kétségbeesetten) Nem... ezt nem lehet elviselni.

SKODA Egy gyakorlati kérdés, barátom: mi lesz, ha meglövi a maga oroszánját? (Semmelweis tekintetére) Na! Ha megfejti a gyermekágyi láz titkát. Mi lesz akkor? SEMMELEWEIS Nem értem.

SKODA Egy rejtvényvel kevesebb az orvostudományban. Maga hír-nevet szerez. Esetleg: katedrát valamelyik egyetemen. No és? Kinek használt vele?

SEMMELEWEIS *(csodálkozva)* A szülő nőknek.

SKODA A szenvedő emberiségnek? Egy fenét! Az anyák tovább hal-nak. És nem nagy vigasz, hogy pontosan tudni fogjuk: mitől.

SEMMELEWEIS Ha az ok megvan, meglesz az ellenszer is.

SKODA Biztos ez?

ROSAS Ugyan, kolléga úr!

SKODA *(Semmelweisre bök)* Ne a gyerek előtt? Ej! A tanársegéd úr naiv egy kicsit, de már kinőtt a gyerekcipőből. Hadd edződjék. *(Rosasra mosolyogva)* Az persze túlzás, amit a kollégáim terjesztenek rólam: hogy nem hiszek semmiféle gyógyszerben és gyógy-eljárásban. De hogy a gyógyszerek legtöbbje szart se ér, az sajnos, igaz. Az egyetlen, amiben igazán hiszek: a természet gyógyító ereje. Az orvosnak az a dolga, hogy megpróbálja elősegíteni ezt a folyamatot. A többi: kuruzslás. Még akkor is, ha egyetemi katedrával jutalmaznak érte. *(Nevet)* Látja, Rokitansky barátom meg én nagyszerűen kiegészítjük egy-mást, én, mint belgyógyász, meg-állapítom a diagnózist, ő pedig a boncasztalon igazolja a helyességét.

ROKITANSKY Ne vidd túlzásba.

SKODA *(Semmelweishez)* Láthatja, kolléga: én gonosz ember vagyok. Hogy kétsége ne legyen: megpróbálok lepuffantani a maga oroszlánját. Kapásból lövök, megeshet, hogy mellétrafálok. Ha viszont mégsem: akkor ezúttal a diagnózisban benne foglaltatik a terápia is.

ROKITANSKY *(gyanakodva)* Miben töröd a fejed?

SKODA Komolyan beszélék. *(Semmelweishez)* Megértettem a logikáját. Kell lenni valaminek, ami másképpen van itt, és másképpen a bábák osztályán. Ez a valami okozhatja a két osztály halálzási statisztikájának különbségét. Ha tehát felfedezzük és kiküszöböljük ezt a különbséget, akkor valószínűleg megtaláltuk a halálzási arány csökkentésének lehetőségét. Így van?

SEMMELEWEIS Azt hiszem.

SKODA *(Kleinhez)* Férfimancsok Valami ilyesmit mondott az imént. Klein professzor?

KLEIN Igen.

SKODA Ugy tudom, hat évvel ez-előtt a két klinikán körülbelül egyforma volt a halálzási arány. Így van?

SEMMELEWEIS Itt hat és fél százalék, odaát öt és fél. Azóta pedig ott lecsökkent három és fél százalékra, itt pedig tíz százalék-ra emelkedett.

SKODA Ha jól emlékszem, épp hat éve kelt a császári rendelet, amely különválasztja a orvosok és a

bábák oktatását. Gondolom, erkölcsi okokból. De ez most elhanyagolható. Ami fontos, az az, hogy azóta *(Klein felé)* az ön klinikáján csak orvosok, a szomszédjánál pedig csak bábák vizsgálják. *(Semmelweishez)* A durva férfi-mancsok ... Megsértik a belső szerveket a méhszáj vizsgálatánál. Gyakorlatlanok, hiszen még csak tanulják a fogásokat. A bábák keze finomabb.

ROSAS Túl egyszerű lenne.

SKODA Az utcán és a korán szülők nem kapják meg a lázt ... Talán mert náluk nincs előzetes vizsgálat.

Csend

(Skoda feláll; Semmelweishez) Én rálöttem a7. oroszlánjára, kolléga úr. De a bozótba maguk mennek utána. *(Kleinhez)* Javaslom: tiltsák meg a manuális vizsgálatot a képzetlen orvosoknak. A többit majd meglátjuk. Elnézést, uraim. Várnak az egyetemen. *(Rokitanskyhoz)* Jössz, Karl?

ROKITANSKY Megyek. *(Semmelweishez)* Félek, hogy csakugyan kilőtték az oroszlánját.

SEMMELEWEIS Bár úgy lenne. SKODA

Hagyd csak, Karl. Barátunk nem tudós, hanem filantróp. *(Skoda és Rokitansky kimegy.)*
Csend

KLEIN *(megvetéssel)* Bohóc.

ROSAS De zseniális bohóc. a fene egye meg.

KLEIN Egyáltalán nem biztos, hogy igaza van.

ROSAS Az ön helyében imádkoznék, hogy igaza legyen. Ezek a statisztikák egyre kínosabbak a minisztérium számára. *(Feláll, kezét nyújtja)* Maradjanak csak. Vizsont-látásra. *(Rosas kimegy)*

SEMMELEWEIS Ennyire egyszerű lenne? Milyen ostoba voltam... De Skoda professzor egyszerűen zseniális.

KLEIN *(rosszkedvű)* Csak éppen gonosz ember. Nem igazi orvos. A hiúsága érdekli, más semmi.

SEMMELEWEIS Megvárjuk a minisztérium döntését, vagy kiadhatom az utasítást a orvosokra vonatkozóan?

KLEIN *(gonosz kis káröröm dolgozik benne; amit Skodától kapott.)* most Semmelweisnek fizetné vizs-sza) Sajnálom, kolléga. Ön holnap-tól nem adhat utasításokat.

SEMMELEWEIS Nem értem.

KLEIN Breit úr, az elődje, vissza-jött. Át kell adnia a helyét.

SEMMELEWEIS És a munkám? A kutatás?

KLEIN A z t Skoda professzor az imént állítólag befejezte. *(Csend. Klein szíve megesis a lesújtva álló Semmelweisen)* Sajnálom. Higgye el, nem rajtam múltott. Igazán jól megvoltunk együtt. *(Kezét nyújtja, kimegy)*

3. jelenet

A színpadkép változatlan. Hebra — rózsás képű, cvikkeres fiatalember, kackiás malacszöke bajusszal — egyedül. Kezében egy palack bor. *Sétálgat, dudorászik, felvesz az asz-tról valami jegyzetet, beleolvas, ledobja. Kifelé figyel*

SEMMELEWEIS *(hangja kintről; ki-abál)* Nem érdekel! Breit elment, én pedig itt vagyok! És úgy lesz, ahogy én mondom!

Hebra gondol egyet, elrejtőzik a spa-nyólfal mögé. Semmelweis bejön, mögötte Sophie nővér

SOPHIE Tíz éve dolgozom itt, de velem még így soha ... SEMMELEWEIS Ha még egyszer meg-tudom, hogy a terheseket munkára fogják, kirúgom! Érti?

SOPHIE Találok én helyet másutt is.

SEMMELEWEIS Felőlem már holnap is elmehet. De amíg itt van, addig azt csinálja, amit én mondok.

SOPHIE Panaszot tesz a professzor úrnak.

SEMMELEWEIS Csak tessék. Alá-szolgálja!

Sophie kimegy, az ajtót bevágja maga mögött. Semmelweis dühösen utána lódulna

HEBRA *(előugrik, rászzegezi a palackot)* Állj vagy lövök! Fel a kezekkel!

SEMMELEWEIS *(dühös-restelkedte)* Ej, ne bolondozz.

HEBRA Na? Mehetnék betyárnak a kecskeméti pusztára, mi? De te is, hallod! Micsoda egy vadember vagy, öregem! Így ordibálni az ápolónőkkel SEMMELEWEIS Hagyd, mert szét-robbanok. Ez a Breit egy hanyag disznó volt ... Minden lezúllott a keze alatt, kezdetem előlről.

HEBRA Mégis ő kapott katedrát Würzburgban és nem te. Na, fújd ki magad.

SEMMELEWEIS Breit úr így, Breit úr úgy ... Egyebet se hallok, mi-óta visszajöttem. De most aztán egyszer és mindenkorra végét vetek a breiturazásnak ... Fogadok, hogy ez a boszorkány egyenest az öreg Kleinhez szaladt. Mindjárt itt lesz.

HEBRA *(utánozza a professzort)* Ejnye, kedves kollégám ... Csak higgadtan, kérem, jó szóval többre megy az ember... *(Nevet)* Fenébe a vén vaskalappal! Hol egy dugóhúzó?

SEMMELEWEIS Ott, a fiókban. De én nem iszom.

HEBRA Nem a csudát.

SEMMELEWEIS Fáradt vagyok.

HEBRA Annál inkább. *(Keresi a dugóhúzót, énekel)* Hová lettél, te drága szerszám?... Hopp, meg-van! *(Nyítja az üveget)* Levelet kaptam Karlsbadból, azt írja a drágám: ilyen hegyes a hasikája, ni... Biztosan fiút szül. Babona? Na, majd meglátod.. Jövő héten

hazajön, egy hónap múlva szülés...
(Tölt a poharakba) Te segített a világra. De vigyázz, nem fiú lesz, megfojtalak. Na fogd már a poharat, erre inni kell Prosit!

Kopogás

SEMMELEWEIS Nem megmondtam Itt az öreg. (Az ajtó felé) Tessék

KLEIN (bejön) Jó estét. Á, Hebra kolléga... Látom, vígan vannak.

HEBRA Megkínálhatom egy pohárkával, professzor úr?

KLEIN Sohasem iszom alkoholt.

HEBRA Bocsánat, ez — bor. Még-hozzá budai. Ott termett, ahol ez a derék Semmelnáci.

KLEIN Kicsoda?

HEBRA Semmelweis tanársegéd úr, KLEIN (Semmelweishez) Sophie nő-vér panaszkodott.

SEMMELEWEIS Gondoltam.

KLEIN Szeretem, hogy rendet tart az osztályon. De nem bírom a durvaságot. Jó szóval, tapintattal többre megy az ember. Sophie nő-vér tíz éve dolgozik nálunk... (Észreveszi, hogy Hebrából majd kicsattan a röhögés) Jó kedve van, Hebra kolléga.

HEBRA Bocsánat. Elfogadták a diszszertációm.

KLEIN (hidegen) Gratulálok.

HEBRA Köszönöm.

SEMMELEWEIS Elegem van abból, hogy folyton Breit példájával hozakodnak elő, ha...

KLEIN Szerették, ennyi az egész. Ön pedig még mindig nem tudta megkedveltetni magát.

SEMMELEWEIS Olyan áron, mint Breit úr, nem is akarom.

KLEIN Ne bántsa Breitet.

SEMMELEWEIS Bocsánat. Hibáztam én is, belátom. Könnyen kijövök a sodróból, és akkor szükségtelenül durva vagyok.

KLEIN Na látja. Ezt a hangot jobban szeretem.

SEMMELEWEIS Elégge megviselt az, hogy ismét emelkedik a halálozás. És ezért ...

KLEIN Ez az, bizony. (Hebrához gúnyosan) A főnöke alaposan melléfogott, Hebra úr. Durva férfifejek, erőszakos vizsgálati módszerek... Tessék. A medikusok nem vizsgálják, mégis ott vagyunk, ahol voltunk. Egyik halál a másik után. Hipotézisek ... Azokat én is tudok gyártani, nemcsak Skoda professzor. (Hebra elmosolyodik. Klein dühbe gurul) Nem hiszi? Tessék! Megtaláltam a láz okát. (Semmelweisre mutat) az. Igen, ő, a maga barátja.

SEMMELEWEIS Ez rossz tréfa, professzor úr.

HEBRA Értem. Ez a hipotézis. De hol a bizonyítás? (Semmelweishez) Ne rontsd el a tréfát, kérlek.

KLEIN Bizonyítok. Még hozzá statisztikával, mint Skoda kollégám. (Semmelweishez) Mennyi volt itt a halálozási arány, mielőtt ön először ide került?

SEMMELEWEIS Átlagban hét-nyolc százalék.

KLEIN Februárban vette át az osz-

tályt. Márciusban mennyi volt a halálozás?

SEMMELEWEIS Tizenöt százalék fölött. KLEIN Bizony. És így is maradt egészen októberig. Breit visszatéréseig. (Hebrához) Azután hamarosan csökkenni kezdett. Februárban már csak két és fél volt, kevesebb, mint a bábáknál.

Semmelweis mind komorabban, mind feszültebben figyel

HEBRA (nevet) Értem, értem. Eszerint...

KLEIN Pardon. (Semmelweishez) Mikor vette át Breittől ismét az osztályt, kollégám?

SEMMELEWEIS Március végén. KLEIN És mennyi volt áprilisban a halálozás?

SEMMELEWEIS (tompán) Tizennyolc százalék.

KLEIN Úgy van. Pedig a medikusok most se vizsgálják. (Csend. Klein élvezi a hatást) Nos? Hogy tetszik? Bizonyára Semmelweis úrban van valami titokzatos erő, valamilyen sugárzás, ami a szülő nőknél...

HEBRA, (érzi a feszültséget; erőltetett nevetés) Elismerem, profeszszor úr, győzött. Az ön hipotézise lenyűgöző.

KLEIN Bizony. A statisztika, ugyebár, nem hazudik. (Semmelweisre, patetikusan mozdulattal) Íme, Semmelweis doktor, az anyák gyilkosa!

HEBRA (kirobban) Professzor úr, az istenért! Hogy mondhat ilyet? Még tréfából se ...

Klein meghökken. Semmelweisre pillant

SEMMELEWEIS (szinte vacogva) Hiszen én mindent... Én semmit, soha...

KLEIN (kicsit ijedt, kicsit szánakozó) No, no, azért nem kell elájulni. (Erőltetett nevetés) Látja, kollégám, ennyit érnek a teóriák.

SEMMELEWEIS Ön komolyan gondolja, hogy ... hogy én ...

KLEIN Butaság. Ott vagyunk, látja, ahol elkezdtek: a miazmáknál. A megbetegedések száma pedig hol csökken, hol emelkedik, mint általában a járványos betegségeknel. És nem alapozhatunk teóriákat véletlen egybeesésekre.

SEMMELEWEIS Biztos, hogy véletlen?

KLEIN (türelmetlen lesz) Ejnye már!

Nem érti, hogy csak tréfáltam?

HEBRA Elég rossz tréfa volt, professzor úr.

KLEIN Ugyan kérem. (Már menekülne; Semmelweishez) Na, szedje össze magát. Igyék egy pohár bort a barátjával, és felejtse el. És béküljön ki Sophie nővérrel. Szeretem, ha nyugalom van az osztályomon. (Hebrához) Üdvözlöm Skoda professzort. (Kimegy)

HEBRA Vén hülye! Na gyere, öblítsük le!

SEMMELEWEIS Hagyj.

HEBRA Semmelnáci, te marha! Csak nem vetted komolyan? SEMMELEWEIS Kell lenni összefüggésnek.

HEBRA Na, még csak ez hiányzott. SEMMELEWEIS Skoda tévedett, ez igaz. De mégis... Nem lehet véletlen, hogy amióta külön gyakorolnak a bábák és külön a medikusok, azóta itt és mindig csak itt magasabb a halálozás. És az sem, hogy Breit, aztán én... 'az-tán megint Breit, és megint én... Örület!

HEBRA Hagyd már, te szerencsétlen. SEMMELEWEIS Nem véletlen! Itt, itt lappang valami törvényszerűség... De mi?

HEBRA Idd ki a borod, aztán megyünk vacsorázni. Keresünk egy jó zenés kiskocsmát.

SEMMELEWEIS Eredj magad.

HEBRA (komolyan) Legyen eszed. A vén trotty se gondolta komolyan.

SEMMELEWEIS (durván) Eredj már innen!

HEBRA (megint Kleint utánozza) Csak finoman, kollégám. Tapintattal, megértéssel többre megy az ember.

SEMMELEWEIS Azt akarod, hogy kidobjalak?

HEBRA Kidobsz, visszajövök. Itt alszom.

SEMMELEWEIS (meghökkenve) Csak nem akarsz örködni mellettem?

HEBRA Maradok, kész. Fáradt vagyok, otthon üres a lakás, még a kutyát is elvitték Karlsbadba, gyógyvizet szüröcsölni.

SEMMELEWEIS Csinálj, amit akarsz.

De hagyj békén, nagyon kérlek.

HEBRA Néma leszek, miként a sir.

az asztalhoz, bort tölt magának. Semmelweis járkál a szobában. Hebra a poharat emeli, szólni akar, de meggondolja. Iszik. Semmelweis járkál. Hebra egy papírlapot húz maga elé az asztalon, beleolvass

Szegény Kolletschka

SEMMELEWEIS Mi az? Mit akarsz?

HEBRA Azt mondtam: szegény Kolletschka, engedelmeddel. A boncjegyzőkönyvet olvasom. De minek ez neked?

SEMMELEWEIS A jegyzőkönyv? Furcsa.

HEBRA Furcsa? Borzalmas. Iszonyúan szenvedett. Persze, te nem láttad, akkor még Itáliában csavarogtál... Előző este együtt söröztünk a Stefferinél. Ilyen ostoba halál. Megszűrik boncolás köz-ben, az ujjá elgennyed és — bele-hal. Egyetlen carcolásba.

SEMMELEWEIS (emlékezetből idézi a jegyzőkönyvet) A karon nyirok-edény- és vivőérgyulladás... kétoldali mell- és hashártya-, szívburok- és agykéreggyulladás... A bal szemem gennyes áttétel

HEBRA Borzalmasan szenvedett.

SEMMELEWEIS (sétál) Igen, biztosan...

(Hirtelen) Áttétel. azt mondtad?

HEBRA Te mondtad.

SEMMELEWEIS A gyerekági láznál is vannak áttételek.
HEBRA Vannak.
SEMMELEWEIS Nyirokedény- és Vivőérgyulladás... Has- és mellhártya ... Szívburok... Agykéreg ... Akárcsak a gyerekági láz-nál.
HEBRA Ki ne süsd már, hogy szegény Kollschka is gyerekági lázban halt meg.
SEMMELEWEIS Hallgass.
HEBRA Kérlek.

Semmelweis sétál, hirtelen megáll Hebra előtt

SEMMELEWEIS Miért ne?
HEBRA Mit akarsz?
SEMMELEWEIS Miért ne lenne gyerekági láz?
HEBRA Kollschka kórképe? Te tényleg bolond vagy. Azt csak szülő anyák...
SEMMELEWEIS És a csecsemők? A kórkép náluk is ugyanaz.
HEBRA 'Na, feküdj le szépen, és aludd ki magad.
SEMMELEWEIS Várj. Hagyj békén.
HEBRA Ez már csakugyan mánia! Térj eszedre, te szerencsétlen. Kollschka, szegény, boncolás közben halt meg. Véletlenül azt is tudom: férfit boncolt és nem nőt. Hallod? Szülészetnek a köze-lében sem járt, terhes nőt nem vizsgált, képtelenség, hogy gyermekági lázzal fertőződhetett volna. Nézd meg a jegyzőkönyvet. Megsebezték, bonckéssel, a sebből kiinduló fertőzés végzett vele.
SEMMELEWEIS De mitől fertőződött? A hullától, amit ...
HEBRA A hullától? No és aztán?
SEMMELEWEIS És ha a nők is ...
Ürsten! *(Leül az ágyra, mint akiből hirtelen kiszállt az erő)*
HEBRA Mi az?

Semmelweis erőtlenül int, szinte rimánkodva: hallgasson. Hebra szánakozva nézi

SEMMELEWEIS *(halkan)* Érted már?
HEBRA Semmit sem értek.
SEMMELEWEIS Kollschka a hullától fertőződött. És a nők is ... hulláktól... A bomló anyagok... A szepszis és a gyermekági láz: egy és ugyanaz.
HEBRA Örültség. Honnan fertőződnének a szülő nők? SEMMELEWEIS *(maga elé nyújtja a kezét)* Innen.
HEBRA Az isten szerelmére ... *(Elakad a szava, bámulja Semmelweis előrenyújtott kezét)* Azt mondd, hogy... Nem, nem, ez lehetetlen!
SEMMELEWEIS, *(lassan, erőtlenül beszél, de érezni, hogy az agya lázasan dolgozik)* Minden összevág. Kollschka boncolt. A kezén ott volt a fertőző anyag. Csak seb kellett, amin át a vérbe jusson. A 'szülő nő méhe pedig egyetlen tátongó, nyílt seb... A bomló anyag pedig ott bűzlik minden orvos, minden medikus kezén, aki a boncteremből indul a szülőszobába,

HEBRA A kézmosás ... SEMMELEWEIS Semmi. A szappan nem roncsolja el a bomló anyagot. Magad is érezhetted: a szag ott-marad, hiába mosod a kezéd. HEBRA Igaz.
SEMMELEWEIS A bábák vizsgálnak, de nem boncolna, k... Ott nincs gyerekági láz. A koraszülők ... az utcán szülők... Őket nem vizsgáljuk, így hát nem fertőződnek... Egyszerre milyen érthető az egész.
HEBRA *(hirtelen felordít)* Te zseni! Te... te Semmelnáci! Megvan! Megtaláltad! *(A nyakába esik, ölelgeti, Semmelweis megmerevedik, eltolja magától)* Na! Mi baj?
SEMMELEWEIS *(halkan)* Klein ráhibázott. E n vagyok az oka.
HEBRA Minek *(Észbe kap)* Bolondság. Hisz valamennyien... SEMMELEWEIS Breit nem boncolt. És a medikusok se, a tilalom óta. De én igen.
Áprilisban ötvenhét szülő nő halt meg az osztályon.
Valamennyit én gyilkoltam meg.
HEBRA Örültség. Nem tehetsz róla.
SEMMELEWEIS Keresem a halált, és ott volt a kezemen. Vittem a boncteremből a szülőszobákba.
HEBRA Mondom, hogy nem tehetsz róla. És gondoldj arra... ez a felfedezés... ezzel mindent jóvátettél. Nem érted?
SEMMELEWEIS *(megint előrenyújtja a kezét)* Egy hónap múlva szül a feleséged. Engem hívtál a gyerekágihoz. És ha mindezt csak két hónap múlva tudom? Ha hozzátok is a boncteremből...
HEBRA Hallgass!
SEMMELEWEIS *(lassan feláll, kezét zsebébe dugja)* Na látod. Mit lehet itt jóvátenni?

Csend

HEBRA *(rekedten)* Ez is csak teória. Még bizonyításra szorul.
SEMMELEWEIS Tudom. Es most mit kívánjak? Hogy igaz legyen? Hát persze. De hogy lehet ezt elviselni?

A szín elsötétül

4. jelenet

A színpadkép nem változott. Semmelweis jön Kleinnel és Sophie-val. A nővér magatartásában érezhető a változás: Kleinnel továbbra is tisztelettel bánik, de ebbe némi lenézés is vegyül; a tanársegédet tartja a felkelő napnak. A professzor mind-ezt pontosan érzékeli az öreg és hiú emberek kifinomult érzékenységgel

SEMMELEWEIS Minden rendben, nővér?
SOPHIE Természetesen.
KLEIN Mi az? Valami meglepetés?
SEMMELEWEIS Olyasmi.
KLEIN Kellemes vagy kellemetlen?
SEMMELEWEIS Sophie nővér?
SOPHIE *(mosolyogva)* Azt hiszem, kellemes, professzor úr.
KLEIN Igazán? Lassan megszokom, hogy a klinikámon folyton megle-

petések érnek. És hálás vagyok, hogy csupa örvendetes meglepetés. Elvégre lehetne másképpen is.
SEMMELEWEIS Köszönjük, nővérke. Ha az urak megérkeznek, vezesse ide őket.

Sophie kimegy

KLEIN *(kicsit gúnyosan)* Megengedi, hogy leüljek?
SEMMELEWEIS Parancsaljon, professzor úr.
KLEIN *(leül)* Megmondaná mégis, miért kellett idecsődíteni ezeket az urakat? Éppen ezeket. És éppen most, amikor megint minden bizonytalan.
SEMMELEWEIS Higgye el, professzor úr: éppen ezeket kellett. És éppen most. Hogy megszüntessük a bizonytalanságot.
KLEIN Ez lesz a meglepetés?
SEMMELEWEIS Ez.

KLEIN Értem, értem... *(Kis gondolkodás után)* Tudja, kollégám, én őszinte ember vagyok. Úgy érzem, mintha fölösleges volnék a saját intézetemben.
SEMMELEWEIS *(zavartan)* Én igazán...
KLEIN Persze, persze... Ön igazán... És én is igazán... Komolyan vettem ezt a... azt a maga szepsziselméletet. Hozzájárultam a klóros kézműködéshez. Sőt: alávettem magam. Elvégre a tisztaság sohasem árt. És együtt örültem, amikor az eredmények önt látszatok igazolni. Igenis: látszottak... Ne mosolyogjon. Tudja, mire gondolok.

SEMMELEWEIS Tudom.

KLEIN Néha már úgy érzem: ön a tanár, és én vagyok a tanársegéd.
SOPHIE *(bejön)* A professzor urak.
KLEIN *(gyorsan Semmelweishez)* Tulajdonképpen megmondtam, amit akartam. Gondolkodjék rajta.

A nővér bebocsátja Skodát, Rokitanskyt

SEMMELEWEIS *(az üdvözlés után, Sophie-hoz)* Majd kiszólok, ha bejöhetnek.

A nővér kimegy

ROKITANSKY *(Kleinnel)* Miről lesz szó?

KLEIN *(fanyarul, Semmelweisre)* Ott az illetékes. Én is csak vendég vagyok.

SKODA A lázról?

SEMMELEWEIS Igen, arról. És nagyon köszönöm, professzor urak, hogy eljöttek.

SKODA Nem kell elkeseredni. Kvittek vagyunk. Maga is mellédurrantott, én is.

ROKITANSKY Jó, hogy nem publikálta ezt a szepsziselméletet. Most megtérül a szerénysége. Nem vált nevetségessé.

SEMMELEWEIS Köszönöm. De én most is hiszek az igazamban. SKODA Úgy értsem, hogy a felfedezést helytállóan tartja, csak éppen a prevencióval mondott cső-

dőt? *Hogy a klóros víz nem elegendő a fertőzés megakadályozására?*

SEMMELEWEIS Tökéletesen elegendő.
SKODA (*kicsit türelmetlen*) A tények — tények, *kollégám. És, már megbocsásson, de vesztetni is tudni kell.*

SEMMELEWEIS Ezek a tények, professzor úr: májusban *harminchat* szülő nő halt meg. Júniusban, miután *bevezettük a klóros kézmosást: hat.* Júliusban: *három.*

KLEIN *Es szeptemberben tizenkettő. Most októberben pedig tizenegy.*

ROKITANSKY *Ez magának látszat?*
SEMMELEWEIS *Bocsánat. (Az ajtóhoz megy kiszól) Jöjjenek be.*

Sophie nővér jön be, vele egy orvos

SEMMELEWEIS *Bemutatom önöknek Schumacher urat.*

A professzorok értetlenkedve nézik

SKODA *Medikus?*

KLEIN *Igen. Nálunk van gyakorlaton. Hogy van, Schumacher?*

A orvos kényszeredett mosolyra húzza a száját, nem felel

SEMMELEWEIS *Csak volt orvos.*

Remélem.

ROKITANSKY *Nem értem. Mi dolgunk most a fiatal kollégával?*

SEMMELEWEIS (*a orvoshoz*) *Tessék, kérem, mondja el, miről van szó.*

MEDIKUS (*hirtelen daccal*) *Nem vagyok köteles... Ez itt nem bíróság.*

SEMMELEWEIS (*dühvel*) *Nem? Vigyázzon, mert ha én... (Erőt vesz magán) Jó. Majd a nővér elmondja. Tessék, Sophie nővér.*

SOPHIE *Schumacher úr többször is elmulasztotta az előírászerű kézmosást, mielőtt a betegszobába ment volna.*

Csend

SEMMELEWEIS *Így volt? A*

medikus hallgat

ROKITANSKY (*felcsattan*) *Tessék felelni!*

MEDIKUS *Igen.*

SKODA *Vizsgálta a nőket?* MEDIKUS (*halkan*) *Igen.. SEMMELEWEIS Mit mondott a társainak?*

A orvos hallgat

SEMMELEWEIS *Sophie nővér!*

SOPHIE *Csak egyszer hallottam. Azt mondta: a boncteremből jövök. Nevetett és hozzátette: bebizonyítom nektek, hogy Semmelweis hülye. Így mondta: fontoskodó hülye.*

MEDIKUS *Ittam előtte egy keveset.*

SKODA *Ivott?*

MEDIKUS *Csakugyan a boncteremből jöttem. És előtte mindig inni*

szoktam. A szag miatt. Nem bírja a gyomrom.

ROKITANSKY *Aznap is vizsgált?*

MEDIKUS *Igen.*

SEMMELEWEIS *Gyilkos.*

KLEIN *Sajnálatos és felháborító eset. Mindenképpen a kórházi fegyelem megszegése. De az összefüggés a halálesetek és e között a...*

SEMMELEWEIS *Az összefüggés világos. (A orvoshoz) Melyik termekben vizsgált?*

MEDIKUS *A hetesben és nyolcasban.*

SEMMELEWEIS *Mindig?*

MEDIKUS *Oda vagyok beosztva.*

SEMMELEWEIS *Valamennyi haláleset ebben a két teremben történt.*

Mindenki Schumachert nézi

ROKITANSKY *Elmeget, kérem. A*

medikus nem mozdul.

SKODA *Nem hallotta? Elmeget.*

MEDIKUS (*elcsukló hangon*) *Senki nem vette komolyan. Nevettek mások is. Viccelődtek*

SKODA *Nevettek és kezet mostak.*

Ennyi a különbség.

MEDIKUS *Klein professzor úr is...*

KLEIN *Micsoda?*

MEDIKUS *Egyszer ön mellett álltam, amikor kezet mosott. Nevetett és azt mondta...*

KLEIN *Mit mondtam én?*

MEDIKUS *A nővér is ott volt, hallotta. Azt mondta: 'klóros víz mint csodaszer ... Ez a Semmelnáci mindig fontoskodik*

ROKITANSKY *Vezesse ki, nővér.*

MEDIKUS *Én akkor azt hittem...*

Ha egyszer a professzor úr is... (Hagyja, hogy a nővér kivezesse)

Csend

KLEIN *Ez a fickó... Hihetetlen! Viccelődik az ember, de hát... Ebből ilyesmire következtetni ...*

Csend

SKODA (*Semmelweishez*) *Úgy lát-szik, mégiscsak meglötte az oroszánt. Gratulálok. (Elneveti magát) Maga... maga Semmelnáci!*

ROKITANSKY *A probléma alapján megoldottnak látszik. De részleteiben tisztázásra szorul. És főként: meggyőző gyakorlati bizonyításra. Tényanyagra. A publikációval addig várni kell. (Kleinhez) Önnek mi a véleménye?*

KLEIN (*mogorva*) *Mindenfajta publikációt elhamarkodottnak tartok.*

SKODA (*Semmelweishez*) *És ön?*

Publikálni szeretne, igaz?

SEMMELEWEIS *Egyetérték Rokitansky professzorral. Elhamarkodott lenne.*

ROKITANSKY *Örülök, hogy így gondolja.*

SEMMELEWEIS *De a láz mindenütt pusztít, uraim. Gondolják el: a párizsi Maternitében még a bábák is boncolnak... Nem tudok várni.*

ROKITANSKY *Az idő előtti publikáció nem fér össze a tudományos lelkiismerettel.*

SEMMELEWEIS *És a hallgatás, ilyen esetben... az emberi lelkiismerettel?*

ROKITANSKY *Örök dilemma, kollégám.*

SEMMELEWEIS *A klórvizes prevenció nem lehet ártalmas. És ha esetleg kiderül, hogy tévedtem...*

SKODA *Akkor örökre nevetségessé tette magát.*

SEMMELEWEIS *Én nem vagyok tudós, professzor úr. Csak egy orvos, aki talált valamit..*

SKODA (*nevet*) *És odatett egy lavór klóros vizet az élet és halál megszgyéjére. Annyira egyszerű, hogy zseniális.*

KLEIN *Ismét csak azt mondhatom: ellenzem a publikációt.*

ROKITANSKY (*Semmelweishez*)

Nos, kolléga?

SEMMELEWEIS *Azt gondoltam: leveleket írok.*

SKODA *Leveleket ?*

SEMMELEWEIS *A szülészeti osztályok vezetőihez. Beszámolok az eddigi tapasztalatokról, és kérem, hogy próbaképpen vezessék be őket is, a klóros kézmosást.*

SKODA *Nem rossz. Kérje azt is, hogy közöljék a tapasztalataikat. Ilyenformán nem összegez, csak tájékoztat egy folyamatban levő kísérletről. Így még publikálni is lehet az orvosi lapban. „Semmelweis tanársegéd kutatása és kísérlete a Közkórház szülészeti osztályán.” Mit szól hozzá? Elég óvatos cím, nem?*

SEMMELEWEIS *Nem tudok cikket írni.*

SKODA *Ugyan. Azt mindenki tud.*

SEMMELEWEIS *Én nem. Képtelen vagyok rá.*

SKODA *Megírhatja más is. SEMMELEWEIS (örömmel) Ön? SKODA Nem, nem. Ne haragudjék, én nem tehetem.*

SEMMELEWEIS *Bocsánat.*

SKODA *A tanársegédem, Hebra, biztosan vállalná. Úgy tudom, barátok.*

SEMMELEWEIS (*Kleinhez*) *Professzor úr?*

KLEIN *A beleegyezésemet akarja? Kérem, tessék.*

SEMMELEWEIS *Köszönöm.*

KLEIN *De azért volna néhány szavam. Talán azt mondják majd: egy öregember ostoba aggályai...*

ROKITANSKY *Ugyan, Klein kolléga...*

KLEIN *Én tudom, ez itt egy más világ, másképpen gondolkodnak az emberek... Én még Boertől tanultam orvosi etikát... 'De hagyjuk. Hogyan is?... Igen. Tudományos publikáció. Végiggondolták, milyen hatása lehet egy ilyen nyilvános publikációnak? Erkölcsei hatásra gondolok.*

SEMMELEWEIS *Nem tudom... KLEIN Maga az imént gyilkosnak nevezte azt a Schumachert. SEMMELEWEIS Mert az.*

KLEIN *De gondolt-e arra, hogy egy ilyen nyilvános publikáció tulajdonképpen vádirat? A szülészek*

ellen. Sőt: az egész orvosi kar el-len. SEMMELWEIS Amióta itt vagyok a klinikán, háromszáznál több anya halt meg gyermekágyi lázban. Csak magamat vádolom.

KLEIN Es a medikusokat, akik magával együtt jártak a boncteremből a szülőszobákba. Engem is, aki ugyan nem boncoltam, de hagytam, hogy mások csinálják. Es magát is. Rokitansky kolléga.

ROKITANSKY Sohasem jártam a szülőszobákban.

KLEIN Ön kapatta rá a medikusokat a boncolásra. Az én időmben alig jutottunk hullá közelébe. Bábuval gyakoroltunk.

ROKITANSKY Bábuval nem lehet orvosokat nevelni.

KLEIN Tudja, mennyi volt a halálozási arány ezen a klinikán Boer alatt? Egy százalék! (Elcsuklik a hangja) Igen, a kórbonctani divat! Ide vezetett! Ön csinálta, igenis, ön! De a bűnbak én voltam! Az én klinikámon haltak rakásra .az asszonyok, engem neveztek gyilkosnak a hátam mögött! Es akkor ön... ön, :a felbujtó, ide-

ROKITANSKY Felbujtó? jön hozzám egy bizottsággal, hogy mulasztásokért...

SKODA Csillapodjék, Klein kolléga. Azt hiszem, jogászai terminológiával itt nem sokra megyünk.

KLEIN Semmelweis kolléga fiatal ember. De az önök józanságára, tanári rangjára, felelősségtudatára apellálok: jogunk van-e lelkiismereti válságba dönteni az orvosok százait? Jogunk van-e megrendíteni a betegek bizalmát? Ha be-igazolódik ez a teória, ha a születszetenek ilyen szörnyűség történhetett, miért ne történhetnék valami hasonló másutt, máskor, más orvosokkal?

SKODA Mit akar? Titkoljuk el?

KLEIN Nem azt mondtam. Rend-ben van, írja csak Semmelweis úr a leveleit, ámbár azt hiszem, felelőtlenység. Hátha kiderül, hogy ez is csak véletlenek összejátéka, hamis teória, mint a többi...

SEMMELWEIS Oda kell állni a világot elé. A felelőség az enyém. Egyetlen szülés se boncolt annyit, mint én.

KLEIN (feláll) Nem érti. Én figyelmeztettem ... (A többiekhez) Bocsássanak meg, rosszul érzem magam ... (Kimegy)

SKODA (kicsit kényszeredett nevetéssel) No, kedves cinkostársak : magunkra maradtunk. (Semmelweishez) Maga jól van?

SEMMELWEIS Tudom, hogy fájdalmas a beismerés...

SKODA Maga is jogászokodik?

SEMMELWEIS.... de az ellenszere nem a letagadásban van. Ki kell mondani az igazságot, ha azt akarjuk, hogy vége legyen a pusztulásnak.

ROKITANSKY Igaza van.

SKODA Jó. De ettől (Semmelweisre) neki nem lesz könnyebb.

ROKITANSKY Igazolhatják a tények.

SKODA (felnevet) Tények!.. Az ember a tényeket akkor kész el-fogadni, ha a kedvére vannak. (Semmelweishez) Amikor elkezdtem a mellkast hallgatni és kopogtatni, Hildebrand úr, a bel-gyógyászat professzora az úgynevezett tények ellenére oda méltóztatott nyilatkozni : ő ugyan jó fülű muzsikusz, de a tüdőgyulladás még sohasem hallotta hegedülni. A betegek pedig feljelen-tettek, hogy macerálom őket. Maga is el lehet készülvé, hogy a szülő női feljelentik: csip a klóros víz.

SEMMELWEIS Hildebrand után mégiscsak ön lett a belgyógyászat professzora.

SKODA Az ám ! De nekem csak hülyékkel kellett hadakozni. Magának viszont a mimóza-lelkiismeretűek lesznek a legádázabb el-lenségei. Mert harcolni fognak az éjszakai álmukért.

SEMMELWEIS Enyém a legnagyobb felelőség.

SKODA Hohó! Nem csalunk, barátom! Hisz maga mindent jóvátett, ha a tények igazolják. Maga az anyák megmentője lesz! De mi marad a többieknek? A felelőség, a szégyen, a lelkiismeret-furdalás...

SEMMELWEIS És a jóvátétel lehetőség.

SKODA Ennél egyszerűbb a tények megtagadása. És akkor még nem is számoltunk a szeniális ellenségekkel. Az olyanokkal, mint az én Rokitansky barátom, vagy szerénységem.

ROKITANSKY Butaság.

SKODA Jólesett, amikor barátunk a szemedbe mondta, hogy a gyermekágyi lázról alkotott teóriád marhaság. Vagy az, hogy Klein apó v imént felbujtónak nevezett? (Semmelweishez) Karllal szerencséje volt, barátom. Ó túl hiú és túl értelmes ahhoz, hogy boszszút esküdjék. De mit kezd majd a hülye zsenikkel, akiknek elméleteit ugyancsak farba billenti a tényeivel? (Elneveti magát) Ember! Hisz magát megölik a zsenik. Megölik és felfalják! S ami marad, azon sakálók lakmároznak.

5. jelenet

44 szín változatlan. Semmelweis inguiban az asztalnál; levelet ír. Hebra jön be, vele Lautner: mindketten kardosan, az egyetemi légió uniformisában

HEBRA (harsányan) Üdv és testvériség, Semmelweis polgár!

SEMMELWEIS (feláll) Már megint ebben a maskarában?

HEBRA Ember ! Neked az egyetemi légió szent uniformisa — maskara? (Kardot ránt) Halj meg, nyápic arisztokrata!

LAUTNER Vigyázz, hé! Megvágod magad. (Rámossolyog Semmelweis-re) Jó napot, kolléga úr.

HEBRA (üggel-bajjal visszadugja a kardot) Ja, ti nem ismeritek egy-

mást. (Lautnerre) Lautner doktor, kórboncnok és Rokitansky hátra-mozdítója. Egyébként : a bécsi barikádok oroszlánszívű hőse.

Miközben azok kezet fognak, az asztalhoz lép, beleolvass a megkezdett levélbe

„Az angol kontagionisták szerint a gyermekágyi láz contagiuma a levegő útján terjed.” Ésatöbbi ésatöbbi... Mi ez?

SEMMELWEIS Válasz Tilanus professzornak, Amszterdamba. Ő is bevezette a klóros kézmosást a klinikáján. De tévedésben van: azt hiszi, én is ragályos betegség-nek tartom a lázt, mint az angolok. Nem érti a lényegét.

LAUTNER Vagy nem akarja érteni. SEMMELWEIS Michaelis professzor pontosan megértette. Azt írta legutóbb, hogy nála teljesen megszűnt a gyermekágyi láz. És elérte, hogy Kielben már a városi bábák is kezdik használni a módszeremet... Neki is írni kell.

LAUTNER Nem jár a posta.

SEMMELWEIS Majd megindul.

HEBRA Elég! Vedd tudomásul, polgár, hogy a forradalomnak hősök-re van szüksége és nem tudósok-ra. Ki is mondta? Danton? bespierre? Mindegy, most én mondom. Veszed a kabátod, Semmelnáci, és jössz velünk.

SEMMELWEIS Hova a csudába?

HEBRA Kivívni a szabadságot.

SEMMELWEIS Úgy tudom, már kivívtatok.

HEBRA Igaz, Akkor megünnepelni, hogy kivívtuk. Jer velünk, testvér! Még ma innunk kell a zsarnokok gőzölgő véréből!

SEMMELWEIS Neked hagyom az én adagomat is.

HEBRA Jó. De előbb... (Lautnerhez, parancsolóan) A flasket! (Lautner borosflasket húz elő) Poharakat, Semmelnáci ! (Semmelweis poharakat szed össze, mosni kezdi.)

SOPHIE (kopog, majd benyit) Bocsánat. (Visszahúzódná)

HEBRA Üdv, honleány ! Bejönni!

Sophie bejön

Kegyed is iszik egy pohárával.

Imádom a hölgytársaságot. SOPHIE

Ó, én nem szoktam... HEBRA

(nyafogva) Alkoholt so-ha ...

(Ráförmed) Ki maga? Klein professzor?

SOPHIE (nevet, kiveszi) Semmelweis kezéből a poharakat) Majd én.

(Mosogat)

HEBRA Tudod-e, miért iszunk?

SEMMELWEIS Mert van mit. HEBRA

(Lautnernek) Mondd meg

ennek az elfajzott magyarnak.

LAUTNER Most kaptuk a hírt Magyarországról: Lamberg tábornokot felkoncolta .a nép a pesti hajóhídon.

SEMMELWEIS (elkomorodik) Szörnyű

Nagy baj lehet Pesten. HEBRA Baj ?

Szégyleld magad, Semmelnáci !

SEMMELWEIS Te könnyen beszélsz.

De nekem. ott vannak a testvéreim.
HEBRA Mit gondolsz, az enyéim hol voltak, amikor az a dög Windischgraetz összelövöldözte Prágát?
LAUTNER Ne aggódjék, kolléga. A másik hír: a magyar sereg meg-verte Jelasicsot.

HEBRA (tölt a Sophie-elmosta poharakba) Éljenek a magyarok!
LAUTNER (fogja a poharát) Éljen Kossuth!

SOPHIE Éljen az egyetemi légió!

Isznak

HEBRA (átöleli a másik kettőt) Hát nem gyönyörű? Magyar, cseh, osztrák — három testvér a zsarnokság ellen!

SOPHIE És én?

HEBRA Kegyed a szabadság nem-tője.

SEMMELEWEIS Gyönyörű. Mint egy élőkép.

HEBRA Te csak hallgass. Márciusban sem büjtál ki a vackodból, amikor Metternich urat a pokolba kergettük.

SOPHIE Az első hónap volt, hogy egyetlen lázas haláleset sem történt a klinikán.

HEBRA Jó, jó. Te itt győztél, mi meg az utcán. (Nevet) Ez is allegória: megszabadultunk a miazmáktól.

SOPHIE Igaz, hogy a császár Olmützbe menekült?

HEBRA Úgy van. Bécs a mienk. Elvigram sétálni a Burgba?

SEMMELEWEIS Nagy baj lesz ebből.

Hebra nevet

LAUTNER Lehet. Windischgraetz gyűjti 'a csapatokat. És 'a megvert Jelasics is erre igyekszik.

HEBRA Sarkában a magyarok. Amíg ideérnek, meg tudjuk védeni a várost.

LAUTNER Talán. Mindenesetre megpróbáljuk.

HEBRA (Lautnerre) ő már eddig is megtette a magáét.

LAUTNER Hagyd már.

HEBRA Hadd tudja ez a Semmelweisz (Semmelweishez) Tegnapelőtt

egymaga bement a gumpendorfi kaszárnyába, és fellázította a gránátosokat. Magyarországra 'indultak volna, Kossuth ellen. Ez meg addig (beszélt nekik, míg át nem álltak hozzánk. Délután • már ők is lóttek a dragonyosokra.

SEMMELEWEIS (Lautnerhez) Bocsásson meg. Irtózom az erőszaktól, és nem érdekel a politika.

HEBRA Az egyetemi autonómia? Az se érdekel?

SEMMELEWEIS Az se nagyon.

LAUTNER Pedig az érdekelhetné, Semmelweis kolléga. Ha másért nem, legalább ezért. (A megkezdett levélre mutat)

SEMMELEWEIS Mi köze ennek amahhoz?

LAUTNER Ismeri a miniszeri utasítást: csak az tanítható, ami a jövőhagyott tankönyvekben van. (A levélre) Ez nincs benne. Mire

belekerül: évekre telhet. Számítsa át az időt gyerekágyi halálra... Az autonómiában pedig benne van a tanítás szabadsága is. Holnap a katedrálról jegyzetbe diktálhatja a felfedezését a medikusoknak.

SEMMELEWEIS (kicsit zavartan) Igen, tudom. De ne haragudjék... (Lautner kardjára) Ez itt... Nem orvosnak való.

LAUTNER Kicsit nevetséges. (Végignézi magán) Az egész maskara. De mégis... Éppen mert orvosok vagyunk, tudjuk: az emberi test-ben minden mindennel összefügg. De a társadalom is élő organizmus. Talán érti: az ön szülő-női...

HEBRA (nevetve közbeváág)... s a gumpendorfi gránátosok.

LAUTNER (komolyan) Igen.

HEBRA (nevetve) Világos. A bakák felcsinálják a lányokat a gumpendorfi réten, te meg itt világra segited a porontyaikat. (Sophie-hoz) Igaz, tündérke?

Sophie nevet, Lautner legyint, ő is elneveti magát. Hebra derékon kapja a nővért

Bécs táncol, ezek meg itt komolykodnak. Hoppsza, szépségem! (Táncba kezd a lánnyal, énekel hozzá)

Libát loptál, vén Metternich!

Hozod vissza, haj!

Hozod vissza, haj!

Jön Kossuth egy nagy puskával,

Nyakadon a baj!

Nyakadon a baj! ...

Klein lép be, megrökönyödve nézi a táncolókat. Sophie veszi észre legelőbb, leáll, zavartan kibontakozik.

Csend

KLEIN Jó napot. Vigan vannak az urak.

SOPHIE (zavartan) Jó napot, professzor úr.

Csend

HEBRA (a borosüvegbe) Egy pohárkával, professzor úr? Az autonómiára.

Klein a fejét rázza

Ó, bocsánat. Ön nem iszik alkoholt.

KLEIN Ez itt klinika, Hebra úr. Nem kocsmá. (Az egyenruhákra) Nem is kaszárnya. (Sophie-nak) Maga pedig nem markotányosnő. SOPHIE Bocsánat, professzor úr.

KLEIN Menjen, végezze a dolgát.

SOPHIE Igenis. (Kimegy)

Csend. Hebra szólni készül, de Lautner megelőzi

LAUTNER Igaza van, professzor úr. De a mi bűnünk. Semmelweis kolléga nem tehet róla. Bocsánatot kérünk.

KLEIN (hidegen) Kérem.

HEBRA Na jó. (Veszi a borosüveget, Semmelweishez) Jössz?

SEMMELEWEIS Ne haragudj. Dolgom van.

HEBRA Ahogy gondolod. (Meghajlással búcsúzik Kleintől) LAUTNER Viszontlátásra, uraim.

he in csak bólint, amazok kimen-nek. Csend

KLEIN Orvosok, karddal... Pfúj! (Fáradtan leereszkedik egy szék-be) Borzalmas. Latour hadügyminiszter holtteste itt van, a hulla-kamrában. Egy szálíngben, ahogy a lámpavasról leakasztották. Állítólag negyvenhárom szűrt és vágott seb van rajta. Hitte volna, hogy a bécsiek képesek ilyesmire?... Nem értem. Egyszerűen nem értem.

Csend

Mi lesz itt, ha Windischgraetz... Mert jön, hallotta?

SEMMELEWEIS Igen, tudom.

KLEIN Es Jelasics a szerezsánjaival. Ezek az örültek meg barikádokat építenek. Medikusok a torlaszon, puskával a kézben... Megáll az eszem.

Csend

Örülök, hogy ön távol tartja magát. Szép, hogy ennyire higgadt. Vagy csak fél?

SEMMELEWEIS Ha kell, kimegyek, a torlaszokhoz: sebesülteket kötni.

KLEIN Igen, ez orvosai gondolkodás.

(Kis szünet után) De ez a Hebra...

Micsoda izgága emberke.

SEMMELEWEIS A barátom.

KLEIN Biztos ez? (Semmelweis csodálkozó tekintetére) A cikkekre gondolok, amit magáról írt. Hogy tűrhette?

SEMMELEWEIS Mit?

KLEIN Hogy egy magaslatra tegye a nagy Jennerrel.

SEMMELEWEIS Engem is zavarba hozott.

KLEIN Örülök, hogy egyetértünk. Tudja, hogy nagyra becsülöm a munkáját, de azért vannak határok. Jenner a himlőtől szabadította meg az emberiséget, ön: ...pedig... Nos, hát megtanította a szülészeket kezelt mosni.

SEMMELEWEIS (fellobbanó ingerültséggel) Ennél talán mégiscsak 'többet csináltam.

KLEIN Az még elválnak. SEMMELEWEIS Nem elég, hogy nálunk csaknem teljesen megszűnt a láz?

KLEIN Megszűnt? Merész fogalmazás. Szünetel. Volt már ilyen itt is, másutt is. Aztán kezdődött előlről. Túl sok az ellenvetés, 'túl sok a kétely. Simpson professzor gúnyolódik...

SEMMELEWEIS Nem érti, miről van szó.

KLEIN Nem erős ez egy kicsit? Az az angol lángész.

SEMMELEWEIS Akkor nem akarja érteni.

KLEIN Csak nem képzeli, hogy féltékeny -- magára? Ugyan, kollégám. Simpson egymaga akkora tekintély, hogy agyonnyom mindket-

tönket. *Igen, engem is. Hisz én engedtem, hogy maga...*
SEMMELEWEIS Skoda professzor mellettünk van.
KLEIN Mellettünk? *Maga is tudja, hogy a hátam mögött vén vas-kalapnak hív. Március óta vezékedik az egyetemen, döngeti a mellét, és tudom, hogy ki akar billenteni. Engem is, másokat is. (Csend. Klein hirtelen kiszámítottan) Michaelis professzor halott.*
SEMMELEWEIS Michaelis? Az nem lehet!
KLEIN Még augusztusban. Egy hamburgi kolléga hozta a hírt. Öngyilkosság. Vonat elé vetette magát.
SEMMELEWEIS De miért?
KLEIN (lefojtott káröröm) Nem sej-ti?

Csend

Az unokahúga halt meg, gyermekági lázban. Ő vizsgálta, közvetlenül boncolás után. Megkapta a maga levelét, kipróbálta a klórvizes módszert... És amikor úgy látszott, beválik: öngyilkos lett.

Csend

Szörnyű világ. Latour teste itt, a hullakamrában... Michaelis a ke-rekek alatt .. Hova vezet ez, Uramisten .

Csend

(Kifelé hallgatózik) Ágyúzás? Hallja? (Figyel) Igen, ezek ágyúk. Windischgraetz ágyúi , Vége a bécsi farsangnak.

Gyors függöny, vége az első résznek

II. RÉSZ

6. jelenet

Társalgó a bécsi orvosegyetem épületében. Semmelweis, Skoda és Rokitansky jön beszélgetve

SEMMELEWEIS (ideges) Higgyék el: nem tudok pontosan fogalmazni. körülményes a stílusom .
ROKITANSKY Kifogások, barátom.
SEMMELEWEIS Kifogások..
SEMMELEWEIS Irtózom a nyilvánosságától.
SKODA Ez már jobb. Fél. Megijedt a nagy Simpsonsától meg a többiektől.
SEMMELEWEIS (határozottan) Nem.
SKODA Michaelis?

Semmelweis hallgat

Persze hogy ő. Az öngyilkosság.
SEMMELEWEIS Klein professzornak igaza volt: felelőtlenség minden publikáció. A levelek is.
SKODA Egy Kleinnek nem lehet igaza, kedvesem. Mondjuk inkább, hogy nekem volt igazam. Emlék-szik? Az érzékeny lelkiismeretűek. akik harcolnak az éjszakai álmukért.

SEMMELEWEIS (halkan) Vagy a vonat elé ugranak.

SKODA Na igen. Maga is mimóza-lélek, akárcsak az a szerencsétlen Michaelis. Nem tud átlépni az em-lékén.

SEMMELEWEIS Nem lehet átlépni.
SKODA Akkor adja fel. Hagyja, hogy a kollégái tovább gyilkoljanak.

SEMMELEWEIS Kérem...
SKODA Vagy kövesse Michaelis példáját.

ROKITANSKY Joseph!
SKODA Magához kell téríteni ezt az urat.

SEMMELEWEIS Kezdem újra .a le-velezést?

SKODA Azzal már nem sokra megy. Virchow professzor nemrég nyilatkozta ki, hogy a gyermekági láz: trombózis következménye.

Próbáljon írni neki: ízekre szedi magát is, a tételeit is.

SEMMELEWEIS (kitör) Dolgozok, mi mást tehetnék! Az eredmények majd csak meggyőzik a világot.

SKODA Van egy ajánlatom.
SEMMELEWEIS Mi lenne ,az? SKODA Előadás az Akadémián. SEMMELEWEIS (meghökken) Én? Az

Akadémián?
SKODA No nem. Az semmivel se érne többet, mint a levelezés. Én tartok előadást. Szigorúan objektív beszámoló az ön munkásságáról. Teljes plénum előtt.
SEMMELEWEIS Megtenné, professzor

SKODA Engem egy kicsit nehezebb kikezdeni. Nos?

SEMMELEWEIS Nem is tudom, hogyan köszönjem meg.

SKODA Majd én megmondom. Magának fontos, hogy elismerjék és alkalmazzák az eredményeit. Nekünk is fontos, hogy az egyetemen 'végre új szellem érvényesüljön. Kapcsoljuk hát össze azt, ami ügyis összetartozik: az ön dolgát és a miénket.

SEMMELEWEIS Nem értem.
ROKITANSKY Amit az ősszel a torlaszokkal együtt szétromboltak Windischgraetz ágyúi, Skoda barátom az ön segítségével szeretné újraépíteni. (Skodához) Pontos?

SKODA Nem pontos. Először 'azért. mert semmi közöm ahhoz, ami a torlaszokon történt. Másodsor: semmit sem akarok életre kelteni. Csupán érvényt szerezni annak, ami megvan. Az egyetemi autonómiát nem lőtték szét Windischgraetz ágyúi. Megvan, úgy, ahogy Ferdinándtól márciusban kaptuk.

ROKITANSKY Megvan, persze. Pa-piron.

SKODA Összelövdözték Bécset. Az új császár eltörölte a magyar alkotmányt, és háborút kezdett Kosuth kormánya ellen. De fél attól, hogy visszavegye a bécsi egyetem papirosalkotmányát. Tudja miért? Mert a maga földjei még harcol-nak.

SEMMELEWEIS Windischgraetz bevonult Pestre.

SKODA Ott nem egy város harcol, hanem egy egész ország. És amíg a

császár ott erőszakra kényszerül nagyban, addig itt kicsiben engedékeny. Lám, Hebrát és Lautner doktort se bántották, pedig alaposan kompromittáltak magukat a forradalomban.

ROKITANSKY Előbb végeznek a magyarokkal, aztán mi következünk.

SKODA Hacsak be nem bizonyítjuk addig, hogy a forradalom és' az egyetem szabadsága két különböző dolog. Érti már?

SEMMELEWEIS Ezt igen. De az öszszefüggést

SKODA Pedig egyszerű. A bizonyítást magával fogjuk elkezdni. Nyitány: az előadás az Akadémián.

Csend

SEMMELEWEIS (habozva) Egy Poli-tikai ügy és a gyermekági SKODA

Az ügy csak annyiban poli-tikai, hogy azt bizonyítjuk vele: az autonómia nem politikai kérdés. Épp ilyen ügy kell, mint" a magáé. Nagy 'horderejű, amellelt teljesen politikamentes. Piszlicsári dolgokkal nem sokra mennénk.
SEMMELEWEIS Még most sem egészen világos ...

SKODA Javasolni fogom, hogy az egyetemi tantestület küldjön bizottságot a Kleineklinikára, megvizsgálja az ön eredményeit. Ugyanakkor hangsúlyozom, hogy a régi szabályok szerint ezeket az eredményeket akkor sem taníthatjuk a katedráról, ha mindenki meggyőződött is az igazságukról. Cél: bebizonyítani a miniszteriális adminisztráció korszerűtlenségét és azt, hogy 'az egyetemi reform nem veszélyezteti a császárság érdekeit. Mi a véleménye a professzoráról?

SEMMELEWEIS (zavart) Ez talán...

SKODA Nagyon is idetartozik.

SEMMELEWEIS Jó ember.

Lelkiismeretes.

SKODA Ennyi elég is .a keresztényi üdvösséghez. De egy professzori katedrához?

Semmelweis hallgat

Jó. Mondom én. Tudományos felkészültsége: nulla. Pedagógiai érteke: nulla. Amellelt: gyáva és korlátolt.

SEMMELEWEIS Hálával tartozom neki.

SKODA Fenét. Ő tartozik magának. (Megnézi az óráját) Azt, hogy pontos: kihagyta az erényei közül. Mindjárt itt lesz. Kértem, hogy nézzen be, tájékoztatni akarom arról, hogy mire készülök.

SEMMELEWEIS Örülök. Kínos lett volna s .

SKODA Persze. Hogy féltékeny, azt is .kihagytuk az imént. De épp ezért egyvalamiről nem szólok neki. Magának viszont tudnia kell. A tudományos háborúság mindig személyi küzdelem is. Ha tetszik: pozícióharc. Ez is az lesz.

SEMMELEWEIS Én nem pályázok semmiféle pozícióra.

SKODA Nézzen csak Rokitansky

kollégámra. Ő nem szégyelli be-
vallani, hogy pályázik. Ugye, Kari?
ROKITANSKY (*mosolyog*) Nem bizony.
SKODA Még hozzá a dékáni karos-
székbe. És tudja, miért? Mert az
autonóm egyetemen is csak ő bizo-
tosíthatja az új orvosi iskola győ-
zelmét.

Csend

Nohát, erről nem fogok beszélni. És
arról sem, hogy a bizottságnak azt is
be kell bizonyítania, hogy a jó ^őreg
Klein rég megérett a nyugdíjazásra.

Csend

És arról sem, hogy az utóda csak
maga lehet, kollégám.
SEMMELEWEIS Nekem nem kell Klein
katedrája.

Csend

SKODA Gondolkodjék, ember ! A
közkórházi szobájából nem hada-
kozhat Simpsonok ellen.
SEMMELEWEIS Nem tudok és nem is
akarok hadakozni.
SKODA Tanítani kell, nem hadakozni.
A katedráról tíz év alatt meg-
válthatja a világot. A közkórházból
soha.

Csend

Higgye el: nem lehet együtt sajnálni
Michaelist és Kleint. Választania
kell.

Klein jön be

KLEIN Jó napot uraim. Csak nem
késtem el?

SKODA Pontos, mint mindig.
KLEIN Az ilyesmi, szerintem, nem
erény. Hát tessék : miről van szó?
SKODA Röviden végezhetünk. Elő-
adást tervezek az Akadémián.

KLEIN Ó ! Biztosan valami érdekes
probléma.

SKODA Elégge. Az ön klinikájáról
lenne szó.

KLEIN (*elkomorodik*) Az én
klinikámról?

SKODA Pontosabban: az utóbbi
másfél év kitűnő eredményeiről.

KLEIN (*nem lelkesedik*) Túl sok
támadás ért már eddig is.

SKODA Objektív leszek: ismertetem a
tényeket, állásfoglalás nélkül. De
felszólítom a tanári testületet, hogy
vizsgálja meg az önök munkáját, és
ha jönnek látja, gondoskodjék az
elismertetésről. Így a további
felelősség már nem az öné, hanem
az egész bécsi professzori
kollégiumé. Nos, mit szól hozzá?

KLEIN (*megkönnyebbülten, őszintén
hálás*) Igazán, nem is gondoltam
volna. Nagyon köszönöm.

ROKITANSKY Semmelweis kolléga?

Van valami megjegyzése?

SEMMELEWEIS (*halkan*) Nem, sem-mi.
Én is köszönöm.

A színelőjáték

L jelenet

A színelőjáték. Rosas és Klein

ROSAS Gratulálok, Klein kolléga.

KLEIN (*nem érzi a gúnyt*) Hagyja,
vicedirektor uram. Ez inkább Sko-
da professzort illeti.

ROSAS Maga is megérdemli az elis-
merést. Olyan szépen tartotta a
nyakát a huroknak.

KLEIN Miféle huroknak?

ROSAS Magát kikészítik, kollégám.

Padlásra teszik a bőrt.

KLEIN A bizottság...

ROSAS Az, az. A bizottság.

KLEIN Járt már nálam épp elég
bizottság.

ROSAS Csakhogy ez nem miniszte-
riális bizottság lesz, uram. Hanem a
tanári kollégiumé. Skoda és Ro-
kitansky uraké. Szabadon grasszál-
nak majd az ön birodalmában.
Beleturkálnak a statisztikáiba, ki-
teregetik a szennyest.

KLEIN Nincsenek titkaim.

ROSAS Igazán? Elfelejté, hogy én is
jártam magánál annak idején.
Tudom, hogy éveken át megha-
misította a statisztikát.

KLEIN Nevetséges.

ROSAS Ha túl magasra szökött a
halálozás, a haldoklókat különböző
űrügelyekkel áthelyeztette más
osztályokra.

KLEIN Az ilyesmit bizonyítani is kell.

ROSAS Annak idején utánanézttem,
hogy a bábaklinikáról hány beteget
tettek át máshová. A szám épp egy
tizede az magáénak. Mert ők
betegeket helyeztek és nem
haldoklókat.

Csend

KLEIN (*halkan*) Tönkre akar tenni?

ROSAS Ördögöt. Skoda akarja tönk-
retenni. (*Megcsóválja a fejét*) És
maga az ülés után csaknem pi-
tyergett a meghatottságtól.

KLEIN (*összetört*) Én sohasem bán-
tottam azt az ember. Nem szeretem,
az igaz... De nem ártottam neki.
Akkor meg miért...

ROSAS Nemcsak magáról van szó,
barátom. Skoda úr igazából a mi-
nisztériumi vezetés ellen támad. És
ez a maga szerencséje. Meg az, hogy
már nem 1848-at írunk.

KLEIN (*kitör*) Ez a nyomorult Sem-
melweis, neki köszönhetem az egé-
szet!

ROSAS Helyes. Beszéljünk a tanár-
segédjéről. Rossz a viszonyuk? KLEIN

Nem. (Habozva) Végered-
ményben segítségemre volt a jár-
vány leküzdésében..

ROSAS (elmosolyodik) Ön igazán
nagyvonalú.

KLEIN Nem szokásom letagadni az
igazságot.

ROSAS Nem féltékeny rá?

KLEIN Én, Semmelweisre?

ROSAS Nem is a feleségére.

KLEIN Ugyan kérem.

ROSAS Akkor kénytelen leszek
nyersen fogalmazni. Ön túl van a
hatvanon. Nem tartozik a nagy híru
tanárok közé. Soha, egyetlen

tudományos munkát nem publikált.
KLEIN Valakinek tanítani is kell.
ROSAS Skoda kikészíti magát. És a
helyébe ültetné ezt a Semmelweist,
akinek máris van némi nemzetközi
híre, ha egy kicsit botrány-szagú is.
Világos?

KLEIN (megtörve) Igen. Azt hiszem.

ROSAS Az első: hogy megsza-
duljunk a tanársegédüdtől. Részt
vett a forradalomban?

KLEIN Ki se mozdult a klinikáról.

ROSAS Kár. Mikor jár le az ideje?

KLEIN Két hónap múlva, márciusban.

Már benyújtotta a hosszab-

bitási kérelmét.

ROSAS Nem számít.

KLEIN De megkapta tőlem az ajánló
záradékot.

ROSAS Hiba. De nem jövétehetetlen.

Van más pályázó?

KLEIN Nincs. A szülésszek ismerik a
munkásságát, és mindenki biztos-
ra vette, hogy ...

ROSAS Keresünk valakit, és sürgő-
sen beadatjuk vele a folyamodványt.
Van jelöltje?

KLEIN Igy hirtelenében...

ROSAS Jó. Bizza rám, majd én ta-
lállok.

KLEIN (habozva) De a kísérletei ..

Nagyon kinos.

ROSAS Nyugalom, 'kollégám. Sem-
melweis megy, de a klóros víz
marad.

KLEIN És a bizottság...

ROSAS Hazamegy és levelet ír a
minisztériumnak. Hangsúlyozza,

hogy Semmelweis javasolta ugyan a
klórvizes prevenciót, de az ön
utasítására vezették be a klinikán.
Azután leszögezi, hogy Skoda ja-
vaslatát nem tudományos érdek
motiválja, hanem inkvizíciós hajlam.
Érti?

KLEIN Igen.

ROSAS Végezetül odairja, hogy vé-
leménye szerint a tantestületnek
nincs joga fellépni egy becsület-
tel szolgáló professzor ellen. A le-
vetet reggel átküldi hozzám. KLEIN
Nagyon köszönöm.

ROSAS Majd szerzünk hozzá né-hány
támogató aláírást. Kire számíthat?

KLEIN Bartschra, biztosan. Tanít-
ványom volt, én javasoltam a bá-
baklinika élére.

ROSAS Ki van még?

KLEIN (habozva) , talán. ROSAS
Endlicher. Ez kettő. Hát még?

Klein hallgat

Na, várjon csak. Schroff, a farma-
kológus. Ő annak idején pályázott
Skoda tanszékére. Három. Schuh. Ez
négy.

KLEIN Schuh nem írja alá. Barátok
Skodával.

ROSAS A barátság szent dolog, de
nem a legszentebb. Aláírja. Van-e
még valaki?

Csend. Hebra jön be

HEBRA Bocsánat. Korán jöttem?

ROSAS Nem, nem. Maradjon, Hebra
kolléga. Mi már végeztünk. (Klein-
Endlicher

hez) Jó. Elég lesz négy. Velem együtt: öt. (Kezét nyújtja) Ne feledje: holnap reggelre várom a levelet.
KLEIN (Hebrához, undorral) Viszontlátásra.
HEBRA (ugyanúgy) Viszontlátásra.

Klein kimegy

ROSAS (mellékesen) Skoda professzor előadásáról beszélgettünk. És persze az azzal kapcsolatos javaslattól. Önnek mi a véleménye?

HEBRA Skodának igaza van. Itt az ideje, hogy Semmelweis megfelelő támogatást kapjon.

ROSAS No, igen. De hát nem erről akartam beszélgetni. Hanem az ön ügyéről.

HEBRA Miféle ügyemről?

ROSAS Hogyan értékeli a saját tevékenységét?

HEBRA Tudományos szempontból...
ROSAS Kinőttünk a bűjőcskajátékból, Hebra úr. Politikai tevékenységre gondolok. Megvan még a szép egyenruhája?

HEBRA Ha ön gúnyolódni kíván...
ROSAS Elég okosnak tartom ahhoz, hogy tudja: nem valamilyen különös humanizmusnak köszönheti a bántatlanságát. Az ön elvarázsolásai se voltak érzélgősök, amikor lámpavasra húzták Latour hadügyminisztert.

HEBRA Nem tartok igényt különleges elbírálásra. Ha bűnösnek tartanak...

ROSAS Ne tegyen megdölgötlan kijelentéseket. Ön tehetséges ember. Mondhatnám úgy is: nagy ígéret.

HEBRA Mit óhajt még tudomásomra hozni, vicedirektor úr?

ROSAS Csak annyit, hogy vigyázzon. Egy botlást elnéznek az embernek, ha tehetséges. De kétszer ugyanaz? Az már nem botlás, hanem tendencia. Azt hiszem, érti.

HEBRA Nem értem.

ROSAS Akkor segíték. Az autonómiakérdésre gondolok. És arra, ami ezzel szorosan összefügg: Skoda javaslatára. Erre az egész Klein kontra Semmelweis ügyre.

HEBRA Nem látom az összefüggéseket. Mi az, hogy Klein kontra Semmelweis?

ROSAS Pontosan tudja, miről beszélünk.

Csend

HEBRA Mi közöm nekem ehhez?
ROSAS Ön írta az első cikket a barátja állítólagos eredményeiről.

HEBRA Állítólagos?

ROSAS Tavaly, március előtt szóba került az ön rendkívüli egyetemi tanári kinevezése.

HEBRA Skoda professzor javaslatára.
ROSAS A bőrbetegek osztályát a minisztérium önállósítja. Kiveszik Skoda irányítása alól.

HEBRA Meg akarnak vásárolni?

ROSAS Az osztály elkülönítésére megvan a határozat. És ma ön a legjobb dermatológus Bécsben.

Nem így van? Csak semmi álszerénység.

HEBRA De így van.

ROSAS No látja. Ennyi az egész.

HEBRA Szépen hangzik. De az van mögötte: tagadjam meg Skoda professzort és Semmelweis barátomat. És csatlakozzam, mondjuk, Klein tanár úrhoz, akit nehéz lenne a tudomány fáklavivói közé sorolni.

ROSAS Mégiscsak: Klein kontra Semmelweis?

HEBRA Ön mondta, nem én. ROSAS Ön most a kiütéses betegségek etiológiájával foglalkozik. Jól tudom?

HEBRA Igen, jól.

ROSAS Elmondaná a lényegét?

HEBRA Kérem. Bizonyos bőrbetegségeket eddig belső baj tüneteinek tartottak. Szerintem ezeket külső tényezők okozzák, és, mondjuk, hashajtóval aligha gyógyíthatók. Lokális jellegű ártalmak lokális kezelést igényelnek.

ROSAS Köszönöm. Az ön munkássága alacsonyabb rendű, mint Semmelweisé?

HEBRA Miért lenne alacsonyabb rendű? Persze: bőrbetegségekre nem szokás belehalni.

ROSAS No, igen. Csak hát ... Hogy is mondogattja Skoda professzor: mindenki löje meg a saját oroszlánját. Ezen azért érdemes elgondolkodni. És senki nem kéri, hogy forduljon szembe a barátaival. De a semlegesség néha igen jó pozíció.

A szín elsötétül

8. jelenet

A színpadkép változatlan. Skoda kényelmesen ül az egyik karosszékben, kezében szivar. Semmelweis idegesen sétál. Egy távolabbi sarokban, tüntetően elfordulva: Klein. Összefont, hátratett kezét látjuk, idegesen tördeli, morzsolgatja az ujjait. Várákznak

SKODA (felsóhajt) Micsoda idő! Esküszöm, sohase lesz már tavasz. Szegény katonák, ott Magyarországon ... (A vállát nyomogatja; Semmelweishez) Szaggat. Hiába, a hónapok szobák emléke. (Klein felé) Magának nem fáj a váll, kollégám?

Klein összerándul; görcsösen „nem-reagál”. Skoda elmosolyodik, Semmelweis felé csippent a szemével; de az sem viszonzozza a játékot. Csend. Helfert és Rosas jön be

HELFERT Jó napot, uraim. Egy kicsit megkéstünk, bocsánat. SKODA (feláll) Jó napot, méltóságos uram.

Klein némán, mély tisztelettel meghajlik

ROSAS (a meghajló Semmelweisre) Semmelweis tanársegéd, méltóságos uram.

HELFERT (jól megnézi Semmel-

weist) Á! Maga az? (Biccent, nem nyújt kezét)

ROSAS (inkább figyelmeztet, mint bemutat) Helfert államtitkár úr öméltósága.

HELFERT (Skodához) Régen láttam, Skoda professzor. Hogy van? SKODA Köszönöm. Ritkán jár mi-felénk, méltóságos uram. HELFERT (tréfásan megfenyegeti) Nonó! Nem is nagyon bánja, vallja be. (Leül, maga elé teszi az irattartóját) Üljenek le, és lássuk, amiből élünk. (Megvárja, amíg a csoport elhelyezkedik.

Rosának maga mellett mutat helyet.) Na, kérem. (Kezét az irattartóra teszi) Áttanulmányoztam az anyagot. Nem valami szíverítő olvasmány. Úgy is mondhatnám: le-hangoló. Az egyetemi tanszék tagjai, ahelyett, hogy együttműködjenek, kicsinyes civódással töltik az idejüket.

SKODA Kicsinyes civódás? Megbocsásson, méltóságos uram, de... HELFERT (fejét csóválja) Ej, ej, uraim. Mint a gyerekek ... (Skodához) Miért bántja maga a mi derék Klein professzorunkat? Egy-szerűen nem értem.

SKODA Én meg azt nem értem, Klein kolléga miért tekint merényletnek a javaslatomat. Nem az ő személyéről van szó, hanem az osztályán elért eredményekről.

HELFERT Kérdés, eredmények-e valóban.

SKODA Ennek megállapítását várom a bizottságtól.

KLEIN (kirobban) Nem igaz! HELFERT (szemrehányóan) Ejnye, Klein úr. Türtőztesse magát. KLEIN (remegő hangon) Bocsánat, méltóságos uram. De én napok óta csaknem magamon kívül... Aludni se tudok. Méltóztassék megérteni.

HELFERT Jó, jó. (Skodához) Bizonyos abban, hogy az ön bizottsága képes cáfolhatatlan ítéletet hozni?

SKODA Körültekintő vizsgálat után: feltétlenül.

HELFERT (hirtelen Semmelweishez fordul) Maga szerint a láz nem járványos megbetegedés. Így van? SEMMELWEIS Igenis.

HELFERT (Kleinhez) Ön szerint?

KLEIN Járványnak tartom. HELFERT Skoda professzor? SKODA Semmelweis kutatásai azt

látszanak bizonyítani: nem járvány.

HELFERT Óvatosan fogalmaz. Előfordulhat, hogy Semmelweis téved? SKODA Elvben igen. A bizottság kideríti.

HELFERT Elvben. Na jó.

ROSAS Megengedi, méltóságos uram?

HELFERT Csak tessék.

ROSAS (folyóiratot vesz elő, egy cikket mutat Semmelweisnek) Tudja, mi ez?

SEMMELWEIS Hebra tanársegéd cikke. Egy évvel ezelőtt jelent meg. ROSAS És az ön kutatásait ismerteti. Azonosítja magát a benne foglaltakkal?

SEMMELWEIS Természetesen. Én szolgáltattam az adatokat.

ROSAS (odátolja a lapot) Olvassa csak a címet.

SEMMELEWEIS (olvás) „Fontos tapasztalatok a szülöházakban előforduló...” (Elakad)

ROSAS (nyájasan) Tessék csak.

SEMMELEWEIS (olvás) „... járványos gyermekági láz kóroktanárról.”

ROSAS Járványos.

SEMMELEWEIS Hebra hibázott. Én pedig csak a megjelenése után olvastam, a cikket.

HELFFERT Miért nem kért utólag helyreigazítást?

SEMMELEWEIS Nem tartottam fontosnak.

ROSAS Ön tehát tesz egy „korszakalkotó” felfedezést. Tüstént publikációt írat róla egy barátjával, de át se nézi, mielőtt megjelenik. Ki-derül, hogy a cikknek már a címében is. sarkalatos tévedés foglaltatik. De ön nem tartja fontos-nak a helyreigazítást.

HELFFERT Elég furcsa.

SEMMELEWEIS Én nem tudtam, hogy az ilyesminek súlya lehet. HELFFERT No, menjünk tovább. (Iratot vesz elő) Bátorkodtam szak-véleményt kérni Bartsch professzortól, a bábaklinika vezetőjétől. (Olvás) „A felfedezés értéke kétséges még, mert a járványhelyzet Európa-szerte kedvezően alakult.” (Felnéz) Tehát: másutt is, csökken a lázas esetek száma. Skoda professzor? Elképzelhetőnek tartja, hogy hullámszerűen jelentkező járványról van szó. amelyik a jelen szakaszban csökkenő tendenciát mutat?

Skoda hallgat. Helfert rámosolyog

Nos? Elvben?

SKODA (elneveti magát) Elvben.

HELFFERT Majd a bizottság?

SKODA Majd a bizottság.

HELFFERT Szeretném tudni, hogyan.

Úgy, hogy egy szünetelő, tehát ki nem mutatható járványra azt mondja: nem létezik? (Nevet. Csak Rosas kontrázik)

SKODA (most először indulatos) Ez szofisztika, méltóságos uram. Ilyen alapon semmire sem megyünk.

HELFFERT Jó, jó. Ne mérgeledjék. (Kleinhez) Önök bevezették a klóros kézmosást, és ezzel megszüntették a hullafertőzés veszélyét. Mégis előfordultak halálesetek, sorozatban is. így van?

KLEIN Igen.

HELFFERT (Semmelweishez) Nos?

SEMMELEWEIS 1847 őszén egy üszkös csontvelőrákban szenvedő szülő nőt vettünk fel. A kórterem első ágyán feküdt. Sorban vizsgáltunk, szokás szerint; hullafertőzéstől a klórvizes fertőtlenítés után már nem tartottunk. A nő hamarosan meghalt, s vele még tizen-egyen, ugyanabból a teremből: így döböntem rá, hogy nemcsak a holttest fertőz, hanem az élő szervezetben bomló anyag is.

HELFFERT Igen. És azután nem volt több haláleset?

SEMMELEWEIS Később egy csont-szúvas nő feküdt nálunk. Itt mar nem fordulhatott elő, hogy a fertőzést vizsgálat közben átvigyuk a többiekre. Mégis majdnem vala-mennyi szobatársa gyermekági lázba esett.

HELFFERT Magyarázat?

SEMMELEWEIS Csak az történhetett, hogy a bomló anyag a nyílt sebből a szoba levegőjébe került, s onnan a többiek vérrendszerébe.

ROSAS Bravó. Lassan visszajutunk a miazmához.

HELFFERT Várjon, kérem. (Semmelweishez) De úgy tudom, ma is előfordulnak megbetegedések.

KLEIN Novemberben kilencen haltak meg, decemberben öten. Minden övintézkedés ellenére.

SEMMELEWEIS Még nem tudunk mindent.

ROSAS A tanársegéd úr szereti hangoztatni, hogy nem dolgozik hipotézisekkel. (Helferthez) Nos, itélje meg, méltóságos uram. Először azt állítja: a hullaméreg fertőz. Tovább halnak a nők? O, akkor minden bomló anyag! Még mindig halnak? Egyszerű: a levegő is fertőz! Ilyen módszerrel a legképte-lenebb teória is életben tartható.

SKODA Ilyen módszerrel minden és mindenki ledorongolható, vicedirektor úr.

HELFFERT Csak nyugalom. Semmelweis úr nem tudja okát adni a még mindig előforduló halálesetek-nek. Viszont igaz, hogy ezek száma öröndetesen kevés. Lehet, hogy a klóros kézmosás következtében?

KLEIN Elképzelhető.

HELFFERT Akkor hát ez az úr mégiscsak felfedezett valamit?

ROSAS Egyszerűen átvett és Klein professzor hozzájárulásával bevezetett egy módszert, amit az angol szülészek évtizedek óta használnak. Mondjuk, hogy ez érdem, de nem felfedezés. De úgy is mond-hatnám: orvosi esküjéből következő kötelesség. A többi: fantazmagória. Most már csak az a kérdés: kockázthatjuk-e a bécsi egyetem jó hírnevét holmi bizottságosdival egy tanársegéd becsvágya miatt?

SKODA Becsvágy?

ROSAS Hiába intette Klein ez a fiatalember nekiállt leveleket írogatni. Igaz, a legtöbb hely-ről elutasító vagy kétkedő választ kapott. Simpson professzor egyenesen rendreutasította. Szomorú, hogy mégis akadt, aki komolyan vette: Michaelis professzor. Erről nem kívánok többet mondani.

SKODA (visszakényszeríti, maga mellé a felemelkedő Semmelweist) Hallgasson.

ROSAS Miféle orvosi felelősségtudat az, amikor valaki ellenőrizetlen eredmények, erőltetett logikai rendbe kényszerített homályos. teóriák nevében képes legyilkosozni az egész szülészorvosi kart?

SKODA Maga pályát tévesztett. Mi-ért nem ügyésznek ment inkább? (Helferthez) Miért tűri ezt, méltóságos uram? Beletiporni egy olyan

ember méltóságába, aki...

ROSAS (Kleinre mutat) Itt ül az, akinek a méltóságába beletiportak.

KLEIN (gyöngén) Hagyja csak, Rosas kolléga. Én már... (Majdnem elsirja magát)

HELFFERT (Kleinhez) Milyen viszonyban van ön a tanársegédjével?

KLEIN Kezdetben igen jól megfértünk.

HELFFERT És most?

Klein hallgat

Csak nyugodtan. Milyen embernek tartja ön Semmelweis urat?

KLEIN Elfogult vagyok, méltóságos uram. De itt van valaki a klinikáról... Kérem, hallgassa meg őt inkább.

HELFFERT Ki az?

KLEIN Egy nővér. Odakint vár.

SKODA Ápolónót a tanársegéd len?

HELFFERT Szólítsa be.

ROSAS (a nehézkösen tápászkodó Kleinhez) Hagyja, majd én.

SKODA Tiltakozom, méltóságos uram!

Ez felháborító!

ROSAS A tanársegéd úr volt az, aki semmibe vette a professzora tekintélyét. Éppen ezt kívánjuk bizonyítani.

HELFFERT Tessék csak.

Rosas bebocsátja Sophie nővért

SOPHIE (bókol) Alázatos szolgálja.

HELFFERT Hogy hívják, kedvesem?

SOPHIE Sophie Tauber.

HELFFERT Mióta dolgozik a Klein-klinikán?

SOPHIE Tizenkettedik éve.

HELFFERT Milyen viszonyban van Semmelweis tanársegéd úrral? SOPHIE (zavart) Nem értem, kérem.

HELFFERT Haragszik rá?

SOPHIE dehogyan!

HELFFERT Szereti?

SOPHIE Hát... hol így, hol úgy. (Nem néz Semmelweisre) Nagyon goromba tud lenni.

ROSAS A betegekkel is?

SOPHIE Mindenkiel, ha rájön a rapli. (Bocsánatkérően) Mi csak így mondjuk egymás között.

HELFFERT Maga szerint milyen a viszony a professzor úr és Semmelweis tanársegéd úr között?

SOPHIE Nem volt semmi baj. Eleinte legalább.

HELFFERT És később?

SOPHIE Sokszor történt, hogy a professzor úr kiadott valami utasítást, és a tanársegéd úr meg-változtatta.

HELFFERT És?

SOPHIE Csináltuk, ahogy ő mondta.

HELFFERT A professzor úr? SOPHIE Ráhagyta. Ő nem szeret veszekedni.

Skoda elneveti magát

KLEIN .Nem igaz. Többször szemrehányást tettem neki. Arra is felszólítottam, hogy jelentse a művi beavatkozást igénylő különleges eseteket. Ő ezeket mégis eltitkolta.

HELFERT (a nővérhez) Tud ilyes-
mikről?

SOPHIE Kérem, mi féltünk... A ta-
nársegéd úr folyton büntetéssel
fenyegetőzött. Azt mondta : a kli-
nikán 'az lesz, amit ő akar ... Azt
hittük ...

ROSAS Mit hittek?

SOPHIE Hogy... Azt, hogy hama-
rosan ő kerül a professzor úr he-
lyére.

HELFERT Köszönöm, nővér. Elmehet.
SOPHIE (bókol) Alázatos szolgálja.
(Kimegy)

HELFERT (Simmelweishez) Nos?

SEMMEIWEIS (erőlteti a nyugalmat)
A professzor úr még novemberben
kiállított számomra egy működési
bizonyítványt. Ebben szó sincs
ilyesféle vádakról.

KLEIN Nem volt szívem elrontani a
minőségét. Ma már sajnálom,
hogy engedékeny voltam. (Ismét
csukladozik a hangja) Kérem...
Méltóságos uram... Nem tudok
együtt dolgozni ezzel az ember-
rel... Negyvenévi szolgálat után...
A magas minisztérium se kíván-
hatja, hogy utolsó munkáseimeimet
megkeserítse egy ilyen...
(Összeszedi magát) Bocsánat.

HELFERT (Simmelweishez) Gondolt
arra, hogy a professzora helyébe
üljön?

Simmelweis hallgat

Nos?

SEMMEIWEIS Erre nem válaszolok.

HELFERT Ez is válasz, uram.

SKODA Nevetséges. Melyik tanár-
segéd ne akarna professzor lenni?

ROSAS A módszerek különbözőek,
Skoda kolléga.

SKODA Netán van is már jelentkező

Simmelweis helyére? ROSAS Van.

SKODA És ki az, ha szabad érdek-
lődnöm?

ROSAS Doktor Karl Braun.

SKODA A derék Karl. Az én osztá-
lyomon dolgozott. Belgyógyász,
szülész-mesteri oklevele sincs.

ROSAS Braun doktor most végez egy
kéthetes szülész-kurzust.

SKODA utána átvesszi Európa
legnagyobb szülészeti osztályát.
(Simmelweisre mutat) Tőle! Gra-
tulálok.

ROSAS Simmelweis úr semmi olyas-
mit nem tud, amit Klein professzor
ne tudna és Braun kolléga meg ne
tanulhatna.

SKODA Gyalázat. (Helferthez, aki már
az iratait rendezgeti) Azért jöttünk
össze, hogy egy tudományos
kísérlet sorsáról döntsünk. És
ehelyett egy szegyenletes pro-
cesszus részesei lettünk.

HELFERT Kedves professzorom. Ön-
nek jólesnék, ha olyan valakit
varrnánk a nyakába, akivel nem
öhajt együtt dolgozni? Egyébként
igaza van : elkalandoztunk. Térjünk
vissza a bizottság dolgára. Nos: a
tantestületnek nincs utasítási joga.
Ha egy vagy több tag-ja
szükségesnek véli bizonyos vizs-
gálatok elvégzését, akkor legfel-

jobb kéréssel fordulhat az érintett
intézet vezetőjéhez.

SKODA A klinika a tantestület fel-
ügyelete alá tartozik.

HELFERT Rosszul tudja. Valamennyi
egyetemi intézet a minisztérium alá
tartozik.

SKODA A Ferdinánd császár által
szentesített autonómia értelmé-
ben...

HELFERT Ferenc József császár
semmit sem szentesített, amit fegy-
verrel csikartak ki az elődjétől. Ezt
ön is tudja.

Csend

A tantestület olyan jogokat vindikál
magának, amelyek nem illetik.

SKODA Méltóságos uram, ez nem
politika. Simmelweis ügye a legjobb
példa, hogy mennyire tudományos
jellegű...

HELFERT Semmi bajom Simmelweis
úrral. De ezt a vizályt a bel-klinika
és a szülészet vezetője között, a
forradalmi mételey hatásának tartom.
(Kleinre mosolyog) A mi az, Klein
professzor... Itt vannak, a
levegőben. (Megkeményedik a
hangja) Valamennyien tudomásul
vehetik: semmi hasonlót nem
tűrünk el a jövőben. (Menni készül)

SEMMEIWEIS (feláll, reszket az iz-
galomtól) Méltóságos uram... Ezt
nem lehet. Nem vehetik el tőlem a
klinikát.

HELFERT A klinikát — magától?

SEMMEIWEIS Meg kell kapnom a
hosszabbítást. Azt mondják, az
eredményeim bizonyításra szorul-
nak. Hogy bizonyítsak, ha elveszik a
lehetőséget?

HELFERT Hallotta: nem rám tartozik.

Szedje össze magát, kérem.

SEMMEIWEIS (Kleinhez) Professzor
úr... Ön is fogta a pulzusukat,
hallotta a nyöszörgésüket

KLEIN (dadog) Sajnálom, kolléga.
Maga kereste a bajt.

HELFERT (lagymatagon odanyújtja a
kezét Skodának) Vizontlátásra,
professzorom. Azért nincs harag.
(Rosashoz) Velem tart?

ROSAS (karon fogja Kleint) Jöjjön,
barátom. (Simmelweishez) Nem kell
kétségbeesni. De egy kis lecke nem
árt magának.

SEMMEIWEIS (kirobban) Azok 'a
nők... maguknak csak demonst-
rációs anyag! Hadd pusztuljanak! A
fő. hogy Klein megtartsa a katedrát!
A csecsemők, akiket még a
statisztika se ... Ez gyilkosság ...

ROSAS Aha.

SEMMEIWEIS És maguk... Maguk is
gyilkosok!

HELFERT Simmelweis úrra rájött

a „rapli”. Alászolgája. (Kimegy)

ROSAS Kezet mosni maga nélkül is
(Kiviszi az összeroskadt Kleint)

Csend

SKODA Na. üljön vissza szépen. Hisz
alig áll a lábán. (A karos-szélebe nyomja
Simmelweis) Rosas erősebb, mint
hittem. Ej, majd meglátjuk. Egy
vesztett csata még nem vesztett
háború.

SEMMEIWEIS Mi lesz a munkámmal?
SKODA Folytatni kell. SEMMEIWEIS A
klinikán kívül? SKODA Állatkísérletek.
Kitűnő bi-

zonyítási anyagot szedhet össze.
SEMMEIWEIS Nincs pénzem. Még
lakásom sincs.

SKODA Beszélünk Rokitanskyval.

Tőle kap laboratóriumot.

SEMMEIWEIS Sohasem végeztem
laboratóriumi munkát.

SKODA Kap segítséget, Lautner dok-
tor kitűnő kórboncnok, és Rokitansky
mellett mindent megtanult.

Neki is jobb, ha a tavalyi ügyek
után egy kicsit eltűnik szem elől.

A. szín elsötétül

9. jelenet

szegényesen bútorozott hónapos
szoba Bécsben. Két vaságy. Sem-
melweis az asztalnál; jegyzeteket
készít. Az egyik ágyon, ruhástul,,
Lautner. Újságot olvas

LAUTNER (az újságból) Haynau
Szeged felé nyomul, a magyar kor-
mány továbbmenekült. Görgey
retirál, nyomában. az oroszok... A
velencei felkelők pedig felajánlották
a kapitulációt Radetzkynek. (Ledobja
a lapot) Vége, fuccs!

Csend

Ej, bolondság... (Ellenséges) Nem
érdekel, mi?

SEMMEIWEIS (szelíden) Tudod, hogy
holnap előadást tartok.

LAUTNER A tiedről van szó, nem?

SEMMEIWEIS Három testvérem harcol
odaát. Azt se tudom, élnek-e. Talán
házunk sincs, él-mondják, a Tabán
összelőtték az ostrom idején.

LAUTNER Tudom, ne haragudj. (Kis
szünet után) Tulajdonképpen
irigyellek, hogy egyáltalán dolgoz-
ni tudsz.

SEMMEIWEIS Te is dolgozol.

LAUTNER Nyulakat oltogatni, boncolni
... Fertőző váladékok, izzadmány,
tályogtartalom ... És köz-ben
körülöttünk megfagy a világ. Ne
haragudj, tudom, ez neked nagyon
fontos... És nyilván mások-nak is...
De én nem bírom, nem érdekel. Nem
hiszek benne.

SEMMEIWEIS (felnéz a jegyzetéből)
Azt hiszed, én kedvelem csinálom? A
fertőző nyulak elpusztulnak. Na
és? Én már bebizonyítottam. Az
anyák a klinikán életben maradtak.
Szülész vagyok, nem labora-
tóriumban a helyem, hanem a
gyermekágyasok mellett.

LAUTNER Mégis irigyellek.

SEMMEIWEIS Nagy okod van rá,
mondhatom.

LAUTNER Én összetörtem. Eltörött
bennem a rugó.

SEMMEIWEIS Bennem is. .

LAUTNER A kettő összefügg. Meg-
mondtam, emlékszel?

SEMMEIWEIS (elmosolyodik) A
gumpendorfi gránátosok? (Komo-
lyan) De nem hiszem. Most még

kevésbé, mint akkor. Hisz tudod: Skoda. Nem haragszom rá, jót akart. De mindent elrontott, amikor összekapcsolta az én dolgomat a politikával.

LAUTNER Skoda azt hitte, egyezkedni lehet. Pedig itt nincs egyezés.

SEMMELEWEIS Amikor tavaly te meg Hebra ...

LAUTNER Ó, az a derék Hebra, a dermatológia magántanára!

SEMMELEWEIS Ne légy igazságtalan, Hebra kiváló tudós. LAUTNER Én sem voltam akárcsak. SEMMELEWEIS Látod, ez az. Neki van igaza.

LAUTNER Meg neked, ugye?

SEMMELEWEIS *(nem felel, folytatja a jegyzetkészítést. Lautner indulatosan járkál fel-alá. Semmelweis felemeli a fejét, nézi. Halkan) Hiába utálsz.*

Lehet, igazad van. De nekem is megvan a magam igazsága. A magyarországi csatateretek... vagy akár a bécsi bari-kád ... Nekem ezek csak halottakat jelentenek.

LAUTNER Már nekem se többet. SEMMELEWEIS Nem érdekelt tavaly, hogy mi történik a Rathaus előtt. Csak az érdekelhetett, hogy Kredl Wimpelmeyert, akinél ócskább ringyó kevés riszálta magát a bécsi utcán, ki tudom-e hozni elevenen a harántfekvéses szülésből.

Nyílik az ajtó, belép a háziasszony, Frau Gustl

FRAU GUSTL *(mogorván) Valami nő. (Semmelweishez) Magát keresi.*

SEMMELEWEIS Miféle nő?

FRAU GUSTL Mit tudom én. Nem ringyó. Beeresszem? SEMMELEWEIS Persze.

11 nő nem mozdul

Engedje csak be, Frau Gustl. FRAU GUSTL Nem szeretem az ilyen látogatókat.

SEMMELEWEIS Maga mondta, hogy rendes.

FRAU GUSTL Éppen ez az. Maga szülész, nem?

SEMMELEWEIS Az vagyok.

FRAU GUSTL Nahát. Ideszoknak. Előbb egy, aztán a másik, aztán a harmadik... A végén meg jön a policáj.

SEMMELEWEIS Angyalcsinálónak néz?

FRAU GUSTL Mit tudom én. Volt már ilyen a kerületben.

SEMMELEWEIS *(feláll) Ide hallgasson, jóasszony ...*

FRAU GUSTL Jó, jó. De jegyezzék meg, amit mondtam. Ez itt tisztességes ház. Kurvát hozhatnak, akár kettőt is, elvégre férfiak, vagy mi a fene... De az ilyen dámaféléket...

LAUTNER *(kituszkolja) Rendben van. Tisztelni fogjuk a házirendet. (Nevetve, Semmelweishez) Mit dühögysz?*

Frau Gustl humanista, akárcsak te.

Frau Gustl bebocsátja Sophie nővért

SOPHIE *(zavartan) Jó estét.*

SEMMELEWEIS No lám! Minek köszönhetem a megtiszteltetést?

SOPHIE Klein professzor úzeni ... SEMMELEWEIS Elvittem valamit a klinikáról?

SOPHIE Ugyan, tanársegéd úr...

SEMMELEWEIS Nem vagyok tanársegéd. *(Frau Gustlra pillant, aki áll és figyel. Dühösen) Menjen ki!*

FRAU GUSTL *(elszántan) A kis hölgy előbb mondja meg, hogy...*

SEMMELEWEIS *(ráordít) Nem ért a szobábol?*

FRAU GUSTL Jó. De figyelmeztetem... *(Semmelweis rácsapja az ajtót)*

SOPHIE *(zavart mosollyal) Nem változott a tanárs... a doktor úr.*

SEMMELEWEIS *(ridegen) Halljuk. Mit üzen Klein professzor?* SOPHIE

Adatokat kért tőle, doktor úr.

SEMMELEWEIS Igen, az utcai szülések halálzási statisztikáját.

SOPHIE Azt üzeni, hogy semmiféle adatot nem szolgáltat.

SEMMELEWEIS Igen. Hát akkor végeztünk is.

SOPHIE Azt is üzeni, hogy a klinikai anyagok bármiféle felhasználását denunciólásnak tekinti. És ha ilyesmi történik, a minisztérium segítségét kéri.

Csend

SEMMELEWEIS Köszönöm. Viszontlátásra.

SOPHIE *(zavartan) Csak azért váltaltam, hogy beszélhessek a .. . doktor úrral.*

SEMMELEWEIS Mi beszéltnivalónk lehet nekünk?

SOPHIE A kenyerem függött tőle. Ha megtagadom, sehol sem kapok helyet.

SEMMELEWEIS Feloldozás kell? Tessék, megkapta. És most alászolgálga-

SOPHIE Én azt gondoltam, hogy...

SEMMELEWEIS Mit? Hogy kávéval kínálok, és elbeszélgetünk a régi szép időről? Maga elmeséli az öreg Klein legújabb ökörségeit, én meg majd röhögcsélek hozzá: he-hehe, emelkedik a halálzás, lám, tudtam, előre ...

SOPHIE Nem emelkedik.

SEMMELEWEIS *Nem?* *(Kis szünet után) Hála istennek.*

SOPHIE Két-három százalék.

Csend

Braun tanársegéd úr nagyon büszke. Ő is kitalált valamit, állandóan szellőzteti a termeket. Ventilációs prevenciónak nevezi, már írja is a cikket róla.

SEMMELEWEIS A klóros kézmosást megszüntették?

SOPHIE Minden előírás érvényben maradt.

LAUTNER Lám, az öreg Klein nem esett a fejére. Neki lesz ,a legszebb statisztikája Európában — hála a ventilációnak.

Csend

SOPHIE Kérem, ne haragudjék rám.. Tudom, hogy igaza volt, és én bünt követtem el.

SEMMELEWEIS Jól van, nővér. Nem magával van nekem bajom. SOPHIE Ha egyszer valahol kórházat kap ... vegyen magához. Örömmel megyek, *bárhová.* SEMMELEWEIS Nem sok remény van rá. De azért megígérem.

Két férfi nyomul a szobába, kopogtatás nélkül. Mögöttük Frau Gustl

Mi ez, kérem? Maguk kicsodák? guk kicsodák?

1. FÉRFI Államrendőrség.

FRAU GUSTL Tessék. Én megmondtam.

LAUTNER *(dühösen) Megőrült, aszszonyság? Képes volt a rendőrségre... (A férfiakhoz) Uraim, ez félreértés. Lautner doktor vagyok. A barátom pedig...*

1. FÉRFI Lautner? Magát keressük. FRAU GUSTL A másik a szülész. Ez ,a nő is ötlet kereste.

A 2. férfi megfogja Frau Gustl kar-ját, szó nélkül kitolja a szobából, és becsukja az ajtót

1. FÉRFI *(Lautnerhez) Ötözzék, és vegye magához az iratait. (Semmelweishez) Maga itt lakik, ugye?* SEMMELEWEIS Igen.

1. FÉRFI *(Sophie-ra) A vendége?* SEMMELEWEIS Igen. Apolónó a Közkórházban.

1. FÉRFI *(Sophie-hoz) Elmehet, hölgyem.*

Sophie riadtan tétovázik. A 2. férfi megfogja és kiteszi az ajtón, mint az imént a háziasszonyt

2. FÉRFI *Aztán nem ólálkodunk itt, mert megjárhatja. (Behúzza az ajtót)*

1. FÉRFI *(Lautnerhez, a sarok felé mutatva) Oda álljon.*

Lautner szó nélkül engedelmeskedik. Az 1. férfi hozzááll átkutatni a szobát. A könyveket végigpergeti, az íróasztalfiókokat feltúrja. Semmelweishez, aki útjában van

Álljon odébb.

SEMMELEWEIS *Az ott az én hol-mim.*

2. FÉRFI *(ujját a szájához emeli; barátságosan) Pszt.*

SEMMELEWEIS *Magyarázatot köve-telek!*

LAUTNER *(a falnál, csendesen) Magyarország kapitulált.*

2. FÉRFI *Nincs beszélgetés.*

1. FÉRFI *(az egyik fiókból nagy, fakult fekete-vörös-arany kokárdát vesz elő. Lautnerhez) Ez mi?*

LAUTNER *Kokárda.*

1. FÉRFI *(szebre teszi a kokárdát) Mehetünk.*

LAUTNER *(kezét nyújtja Semmelweisnek) Isten veled. És mégiscsak nekem van igazam. (Kimegy a 2. férfiával)*

1. FÉRFI *(végigné a szobán, udvariasan) Bocsánat ,a rendtelenségért. Alászolgálga. (Kimegy)*

FRAU GUSTL (*bejön*) Mit csinált Lautner úr? Csak nem gyilkosság? Vagy politika? Azt mondják, nagyon szedik a népet.

Semmelweis nem is hallja; nézi a feldúlt szobát

Kinézek. Biztosan kocsival viszik. Úgy szokták. (*Kimegy*)

Semmelweis gépiesen kezdi összeszedgetni a szétdobált holmit; a fiókba rakja a papírokat. Skoda jön be, megáll az ajtóban, nézi Semmelweist

SKODA Mi az? Elvesztett valamit? SEMMELWEIS (*megfordul, ránéz*) Igen. A munkatársamat.

SKODA (*meghökken*) Lautner?

Semmelweis bólint

Házkutatás?

SEMMELWEIS Igen.

SKODA Találtak valamit;

SEMMELWEIS Csak egy kokárdát.

SKODA Rávall. Romantikus lélek.

Csend

Leülhetnek?

SEMMELWEIS Ha talál helyet, professzor úr.

SKODA (*leül, nézi a rendezgető Semmelweist*) Hát igen. Várható volt.

SEMMELWEIS A dolgok összefüggnek?

SKODA Sajnos. Lautner, szegény, persze kompromittálta magát.

SEMMELWEIS Ön nem, professzor úr?

SKODA Én nem mászkáltam a torlaszokon.

Csend

Csak nem *haragszik*, hogy engem nem vittek el?

Csend. Semmelweis rakosgat. Skoda kicsit ingerülten rászól

Hagyja már azokat a holmikát. Üljön le.

Semmelweis leül

Lenn buzgólkodik a rendőrség, fenn pedig készül a kegyelem.

SEMMELWEIS Nem tudom. Nem értek hozzá.

SKODA Majd meglátja. Olyan jó hírekkel jöttem, hogy ha nincs ez a szerencsétlen ügy, akár táncra is *perülhetne*. Aprópó, hogy van-nak a nyuszik?

Különben nem olyan veszélyes.

SEMMELWEIS A fertőzött anyaállatoknál kimutatható a szepszis valamennyi tünete.

SKODA Remek.

SEMMELWEIS Értelmetlen dolog. Lautner nélkül nem csinálom tovább.

SKODA Nem is kell. Hamarosan megünnepeljük a magántanári ki-

nevezését. Nem hiszi? SEMMELWEIS Nem nagyon. SKODA Akkor nyissa ki a fület. De

erről... (*Ujját a szája elé teszi*) Egy szót se, érti? Thun gróf, az új miniszterünk már dolgozik az oktatásügy reformján.. Az egyetem megkapja az autonómiát. A vice-direktori poszt megszűnik. Rosas úr menet a fenébe! Hogy tetszik?

SEMMELWEIS És Lautner?

SKODA Más a tudomány, és más a politika.

SEMMELWEIS Még sincs összefüggés? SKODA Van. Bizonyos értelemben. Nézze meg, kik vannak a kormányban: Thun, Schmerling . . . Csupa világos, modern koponya. És a radikális Bach, aki tavaly még a maguk Kossuthjával csókolózott a Fetzter-kávéház előtt . . . Bizony, ez az ifjú uralkodó végül még megfiatalítja a vén monarchiát. Akkor pedig az egyetemen is befellegzett a Klein professzoroknak... Most következik az igazi forradalom. A laboratóriumok és tantermek forradalma. Amint meglesz a reform, újra elő-adást tartok az Akadémián. És semmi óvatoskodás! Kimondom nyíltan: a gyógyászat egyik legfontosabb felfedezésének tartom Semmelweis doktor művét.

SEMMELWEIS Köszönöm.

SKODA Magának köszönje. (*Elmosolyodik*) De némi erőszakot tennék az igazságon, ha megengedi.

SEMMELWEIS Miféle erőszakot?

SKODA A reform ugyanis szép dolog, de csak lehetőség, arra, hogy az új irányzat diadalmaskodjék.

Eredmények kellenek, minél több és minél nagyobb. Az előadásban hangsúlyozni szeretném, hogy az alaptétel, miszerint a nők fertőződése szepszist okoz, az új iskola közös felfedezése. Nos?

SEMMELWEIS Ez csak megtisztelő számomra.

SKODA Gondolom, megértett. Nem arról van szó, hogy elfogadjuk a tételét. Hanem arról, hogy ez közös felfedezés, amit ön kiindulási pontként használt a további kutatásokhoz. A különbség lényeges.

SEMMELWEIS Csakugyan lényeges. Hiszen...

SKODA Hiszen tudományos szempontból ez a legértékesebb.

SEMMELWEIS Igen, így van.

SKODA De azt se feledje, hogy ugyanakkor az a leginkább vitatott pont is. Gondoljon Simpsonra. Ő is ezt támadta, és nem a klór-vizes prevenciót. És a járványelmélet hívei is itt vélték felfedezni az ön sebezhető pontját.

SEMMELWEIS Védelmet kínál, professzor úr?

SKODA Csereüzletet. Mi egy nagy eredménnyel többet lobogtathatunk, ön pedig nincs egyedül többé. Egy európai hírű iskola szava-tolja a kutatási eredményét. Csináljon rendet, és ne lógassa az orrát. Lautnert is kihozzuk a börtönből egykettőre. Hála istennek, az ágyúk elhallgattak, most már hadd szóljanak a műzsák.

A szín elsötétül

10. jelenet

A szín változatlan. Frau Gustl jön be Lumnitzerral. A férfi elnyúlt osztrák cserepár-egyenruhát visel

FRAU GUSTL Nem bánom, fiam. De aztán nehogy baj legyen belőle.

LUMNITZER Nem lesz baj, asz-

szonyság.

[FRAU GUSTL Tényleg ismeri a doktor urat?

LUMNITZER Földije vagyok. Üzenetet hoztam neki Magyarországról.

FRAU GUSTL Na jó. Hát csak ül-jön le.

Lumnitzer le akar ülni az asztalhoz

Nem oda, hé! Ott papírok vannak (Egy széket odébb tesz,, az ajtó közelébe) Így ni. Itt jó lesz magának.

LUMNITZER (*leül*) Köszönöm. FRAU

GUSTL Nem férges maga?

LUMNITZER Nyugodt lehet, asz-

szonyság.

FRAU GUSTL Azt mondják, a katonák mind *férgesek*.

LUMNITZER Csak a háborúban. FRAU GUSTL *Maga volt a háborúban?*

LUMNITZER *Voltam.*

FRAU GUSTL *Magyarországon?*

LUMNITZER *Ott.*

FRAU GUSTL *Örülhet, hogy meg-úsztá.*

A Glasbrenner kocsmáros

fia, a Sepl, az is ott halt meg

valahol. Nem ismerte?

LUMNITZER *Nem.*

FRAU GUSTL *Igaz, az a dragonyosoknál szolgált. Na, csak üldögél-jen.*

Elfő a vacsorám. (Kimegy)

Lumnitzer feláll, az íróasztalhoz megy, belelapoz az egyik könyvbe. Frau Gutsel kisvártatva visszajön, kezében lábos, darab kenyér

Teszi le rögtön! Mondtam, hogy ne nyúljon semmihez!

LUMNITZER *Bocsánat. (Leteszi a könyvet)*

FRAU GUSTL *Fogja. Egy kis főzelék, húst is talál benne. Jólesik majd a komisz után.*

LUMNITZER *Igazán nem kellett volna...*

FRAU GUSTL *Csak ne kéresse ma-gát. Fogja és egyék.*

LUMNITZER *Köszönöm. (Leül a székre a lábossal)*

FRAU GUSTL *Jó étvágyat. (Ki-megy)*

Lumnitzer kanalazza az ételt, lát-szik, csakugyan jólesik neki. Lautner jön be. Gyűrött, megviselt. A katona láttára visszahököl

LUMNITZER (*feláll, kezében a lábos*) Jó estét, uram.

LAUTNER Jó estét.

LUMNITZER *Semmelweis doktor barátja?*

LAUTNER *A lakótársa vagyok. Az-az voltam.*

LUMNITZER *Lumnitzer, császári és*

királyi közlegény, az 52. gyalogezredből.

LAUTNER Semmelweisre vár?

LUMNITZER Igen. Földije vagyok.

A háziasszony engedett be. Ő a konyhában van.

LAUTNER Hála istennek. LUMNITZER Megengedi, hogy itt várokozzam?

LAUTNER Csak tessék, kérem. Én is csak a holmimért jöttem.

LUMNITZER *(visszaül a székre, ölében a lábos; a kanállal mutatja)* A háziasszonytól. Jólesik a kincs-tári koszt után.

LAUTNER Miért nem ül az asztalhoz?

LUMNITZER *(elmosolyodik)* A háziasszony attól tart, férges vagyok.

LAUTNER *(keserűen)* Magá? Inkább én.

LUMNITZER Nem értem. LAUTNER Semmi. Üljön nyugodtan az asztalhoz.

LUMNITZER Így is jó. Ne idegesítsük az asszonyságot.

Lautner szedegeti, táskába rakja a holmiját. Lumnitzer eszik. Közben lopva nézegetik egymást. Semmelweis jön be. Meglepődve nézi a két férfit. Lumnitzer feláll

SEMMELEWEIS Georg! Kiengedtek? *(Az egyenruhás Lumnitzerre pillant bizonytalanul)* Vagy csak...

LUMNITZER *(elmosolyodik)* Bizony, egy kicsit megváltoztam.

SEMMELEWEIS Lumnitzer! Te volnál?

LUMNITZER Bizony. Lumnitzer szanitéc közlegény.

SEMMELEWEIS *(zavart és boldog egyszerre, még mindig nem érti a helyzetet)* De hát... Georg .. . *Hogyhogy így, egyszerre?*

LUMNITZER Bemutatnál a barátodnak?

SEMMELEWEIS Nem együtt vagytok?

LUMNITZER *(mosolyog)* Nem.

SEMMELEWEIS Nem értem. *(Lautnerhez)* Lumnitzer doktor. *(Lumnitzerhez)* Lautner tanársegéd.

LAUTNER, *(csodálkozva, Lumnitzerhez)* Ön orvos? *(Lumnitzer mosolyogva bólint. Lautner, az egyenruhára)* És ez?

SEMMELEWEIS Ti nem is beszéltek? LUMNITZER *(Lautnerhez, mosolyogva)* Börtön?

Lautner bólint

Tüstént gondoltam.

LAUTNER Még most sem értem.

SEMMELEWEIS, Akkor folytatom a bemutatást. Lumnitzer ezredes, a magyar hadsereg egészségügyi szolgálatának vezetője. *(Lumnitzerhez, Lautnerre)* Ez az úr pedig a bécsi torlaszok hőse.

LAUTNER Eredj már.

LUMNITZER *(mosolyog)* Szépen összejöttünk. *(Semmelweishez)* Nem félsz, hogy bajod lesz belőle?

SEMMELEWEIS Inkább azt mondd, mi ez a maskara? Besoroztak? *(Lautnerhez)* És te? Kiszabadultál? Azt sem tudom, melyiket kérdezzem előbb. *Üljetek már le, no.*

Van itt egy kis bor valahol. Éhesek nem vagytok?

LUMNITZER *(a lábost mutatja)* Köszönöm, rólam már gondoskodtak.

SEMMELEWEIS *(bort, poharakat szed elő)* Meséljete már!

LUMNITZER Egyszerre?

LAUTNER Én gyorsabban végzek. Sánccfogság. Amnesztia. De Bécset reggelig el kell hagynom. Ennyi az egész. Látod, már össze is raktam a motyómat.

SEMMELEWEIS *(tölt a poharakba; Lumnitzerhez)* És te?

LUMNITZER Az enyém se hosszabb. Internálás az aradi várban. Kényszerorozás. Egészségügyi szolgálat. Latrinapucolás. Kurtavas három alkalommal. Talán leszerelnek hamarosan.

SEMMELEWEIS Mihez kezdsz?

LUMNITZER Balassa ígérte, hogy maga mellé vesz tanársegédnek. Persze, csak úgy bal kézről, hivatalosan nem lehet.

SEMMELEWEIS *(Lautnerhez)* És te?

Rokitansky biztosan visszavesz.

LAUTNER Mondom, hogy kitiltottak Bécsből. Elmegyek még az országból is.

SEMMELEWEIS Bármelyik német egyetlen örömmel befogadnak.

LAUTNER Nem kell. Elegendem van Európából.

LUMNITZER Amerika? Oda most tőlünk is sokan igyekeznek.

LAUTNER Ázsia. Vagy inkább Afrika. Egyiptom. *(Elmosolyodik)* Mindig vágytam látni a piramisokat. Csak minél messzebb a civilizációtól.

SEMMELEWEIS Félrebeszél.

LAUTNER Lehet. *(Lumnitzerre)* Ő talán érti.

SEMMELEWEIS Akkor is .. .

LUMNITZER Hagyd. *(Fogja a poharát)* Igyunk inkább. *(Lautnerhez)*

A szabadulásra!

LAUTNER A piramisokra!

Istnak. Csend.

LUMNITZER Olvastam Skoda tavalyi előadását. Az ezredorvosunk adta ide. Örültem, gondolhatod.

SEMMELEWEIS *(kedvetlenül)* Igen?

LUMNITZER Bár egy kicsit furcsálltam. Egyszerűen kisajátítja a kóroktani részt. Mintha te csak afféle szorgalmas tanítvány volnál.

SEMMELEWEIS Fedezni akart.

LUMNITZER Te tudod. A fő, hogy előbbre jutottál.

SEMMELEWEIS Azóta semmi se történt.

LUMNITZER Semmi? SEMMELEWEIS

Úgy értem : semmi jó. Scanzoni professzor Prágából azonnal támadott, mások meg kontráztak hozzá. Azóta felváltva püfölnek. Volt, aki kijelentette: a klóros kézmosás - babona.

LUMNITZER És Skoda?

SEMMELEWEIS Visszavonult. Nyolc hónapja hallgat. Belefáradt, nem is csodálom. Azt hiszem, örül, ha nem lát.

LUMNITZER És az egyetem?

SEMMELEWEIS Folyamodtam a magántanárságért. A minisztérium

visszadobta a kérvényt. Rokitansky újra felterjesztett.

LAUTNER Csakugyan ő a dékán?

SEMMELEWEIS Igen, ő. De ez nem sokat jelent. Rosas visszavonult, de a befolyása megmaradt. A miniszter csak órá hallgat, és ezt, a tanári karban is tudják.

LAUTNER *(nevet)* Ennyit ér a híres autonómia?

SEMMELEWEIS Nekem nem neveltséges. Hat hónapja várom a döntést. Előadást tartottam az orvosegyesületben. Utána újra csak rám támadtak. *(Legyint)* Minek sorol-ni ... Szinte valamennyi nagyágyú. Kinomban újra kezdtem az állatkísérleteket, Rokitansky segített megint. Aztán abbahagytam. Minek? Néha legszívesebben kifutnék a világból...

LAUTNER Gyere Egyiptomba.

SEMMELEWEIS Jó kedved van.

LAUTNER Mint mindig. Gondold csak el: rengő hátú tevék, rengő csipőjű bajaderék... Datolyapálmák, fűszeres illatok... hasis..

(Csikorgós nevetés) Na?

Csend

LUMNITZER *(halkan)* Pesten most az öreg Dirly a szülészeti professzora. Esküszik rá, hogy a gyermekági láz tulajdonképpen bél-fertőzés. Ahogy én ismerem, rólad meg a klórvizes lavórodról sem-mit se tud. Kleintről igen, még 43 előtt emlegette: hülyének tartja, mert nem purgálja a szülő nőket. *(Nevet, egyedül)* A klinikája az Újvilág utcában, az csakugyan nem neveltséges. Egy épületben a bonc-terem, a hullakamra és a szülészeti. Az ablakok a pöcegödörre nyílnak. A Rókusban pedig...

Nyílik az ajtó

HEBRA *(bedugja a fejét)* Itt vagy, Semmelnáci? Vendéget hoztam !

Maga elé bocsátja Skodát. Meglepődve nézik Lautnert és az ágrólszakadt közlegényt

LAUTNER *(nyugodtan)* Jó estét, professzor úr. Szervusz, Hebra. HEBRA *(zavartan, a katonát nézve)* Szervusz.

SKODA *(nyugodtan)* Jó estét, Lautner kolléga. Régen találkoztunk.

Csend

SEMMELEWEIS Bemutatom Lumnitzer doktort.

HEBRA *(csodálkozva)* Doktor?

SKODA Jó estét. Már találkoztunk, ugye?

LUMNITZER Volt szerencsém négy évvel ezelőtt professzor úrnál gyakorolni.

SKODA Lumnitzer? Ön az, aki ...

LUMNITZER Igen, én vagyok. SKODA Aha.

HEBRA *(Lautnerhez)* Akkor téged...

LAUTNER Igen, kiengedtek. HEBRA Örülök. Sokat gondoltam rád.

LAUTNER Szép. töled.
HEBRA Mihez kezdesz most? LAUTNER
Kiutasítottak Bécsből. SKODA Ha
akarja, írok egy-két
helyre...
LAUTNER Köszönöm. 'nem szükséges.
SKODA Ahogy gondolja.

Csend

HEBRA *(túl hangos vidámság)* Csak
éppen beugrottunk, Semmelnáci.
Találd ki, miért. Na? Mi az, amit
legjobban szeretnél hallani?
;SEMMELEWEIS A minisztérium?
HEBRA *Úgy van (Megöleli)* Fogadja
szerencsekívánataimat, magántanár
úr.

SKODA *(kezét nyújtja)* Gratulálok.
Látja, csak megértük. SEMMELEWEIS
Kérem, üljenek le.
Egy pohár bort?
HEBRA *(tétovázik)* Nem tudom...
SKODA *(határozott)* Köszönjük. nem.
Sietünk.

SEMMELEWEIS Csak egy percre.

Skoda a fejét rázza

LAUTNER Üljenek csak le. Én megyek.
SEMMELEWEIS Dehogy mégy.
LAUTNER Hagyd csak. Nincs elég szék.
Valaki állva maradna.
HEBRA *(zavartan)* Ugyan, öregem.
Csak nem azt képezed...
LAUTNER Sietek. Nem akarom, hogy
meggyűljön a bajom a policájjal.

(Veszi a táskáját; Semmelweishez)
Gratulálok, barátom. Es kívánom,
hogy ... Ej, semmi. *(Lumnitzernek
nyújtja a kezét)* Isten önnel, bajtárs.
Örülök, hogy találoztunk.
Alászolgája, profeszszor urak. *(Kifelé
indul)*

SEMMELEWEIS Várj. kikisérlek. (A
többiekhez) Bocsánat. *(Kimegy
Lautner után)*
HEBRA Ez a szerencsétlen gyűlöl,
amiért engem nem... *(Lumnitzer-re
pillant, elharapja a mondatot)*

Csend

SKODA *(csak hogy mondjon valamit;
Lumnitzerhez)* Hogy van Balassa
professzor?
LUMNITZER *(elmosolyodik)* Régen
találoztunk. De azt hiszem, jól. Ő
csak két hónapot ült az Újépületben.
SKODA Ha netán találkoznak. adja át
üdvözetemet.
LUMNITZER Örömmel.

Csend

SEMMELEWEIS *(visszajön)* Szegény
Lautner. Ne haragudjanak rá. Sokat
szenvedhetett. Kérem, üljenek le,
legalább egy percre.

Senki nem mozdul. Csend

LUMNITZER *(elmosolyodik)* Még mindig
több az ember, mint a szék.
(Skodához) Így van, profeszszor úr?

SKODA A viszonyok ismeretében nem
is csodálkozhat rajta.

LUMNITZER Cseppet sem. Hisz
nemcsak a viszonyokat ismerem,
hanem a viszonylatokat is.

SEMMELEWEIS Lumnitzer úr a ba-
rátom.

SKODA Magának, kollégám, épp elég
gondot okoznak az ellenségei. Fő-
lőslegesen, hogy a barátai miatt is
megfájduljon a feje. *(Lumnitzerhez)*
Remélem, érti.

LUMNITZER *Tökéletesen. (Semmel-
weishez)* Ne kísérv ki. Később
visszajövök. (Skoda felé) Ígérem, nem
maradok soká. Ennyiért talán még
nem akasztanak Bécsben. (Felteszi a
csákót; Semmelweishez) Csak hogy
befejezzem: a Rókus kórházban
együtt van a sebészet és a szülészet,
ugyanazokban a helyiségekben. A
szülésszűrvos pedig egyúttal
törvényszéki boncnok is. (Tiszteleg a
többieknek, kimegy)

Csend

HEBRA Vigyázhatnál magadra.
SEMMELEWEIS *(érezhető ingerültséggel)*
Odaát háború volt, és ő csak a
kötelességét teljesítette. Sebész.
SKODA Úgy tudom, Lumnitzer úr nem
egyszerű tábori sebészként
működött. Vezető volt, méghozzá igen
magas beosztásban. De hagyjuk.
Beszéljünk a maga dolgáról.
HEBRA Holnap kezdedben a miniszteri
okirat. Rokitsansky már in

tézkedett, hogy tanrendbe vegyék az
előadásaidat.
SKODA Szülészeti előadások, gya-
korlati bábubemutatóval — Sem-
melweis magántanár... Jól hangzik?
SEMMELEWEIS *(csendesen)* Végtel-
gítés.

SKODA Nem értem.
SEMMELEWEIS Most már egyedül
vagyok, ugye?
HEBRA Mi van veled, Semmelnáci? Azt
hittem, egy kalap verebet fogsz
örömdben.
SEMMELEWEIS *(kirobban)* Ne sem-
melnácizz nekem! Éppen te! HEBRA
(meghökken) Éppen én?

Hogy érted?
SEMMELEWEIS Előadást tartok az
orcoszegyesületben, és utána az
egyesület lapja támadásokat közöl
ellenem.

HEBRA Ez a baj? Beláthatod, hogy
mint szerkesztő, nem tagadhatom
meg az ellenvélemények közlését.
Aműgy is tudják, hogy barátok
vagyunk.

SEMMELEWEIS Barátok! Miért nem
közölted az előadás szövegét? HEBRA

Kérted?
SEMMELEWEIS Kell ezt kérni?
HEBRA Szokás.
SEMMELEWEIS Két éve egy szavad se
volt mellettem.

HEBRA Te kényszerítesz, hogy ki-
mondjam: cseppet sem tetszik, hogy
folyton másokat tolsz magad elébe.
En sem kértelek, hogy védj meg
helyetted a dermatológia kóroktanát.

SKODA Van igaza a barátunknak,

Semmelweis kolléga. És ha erre
célzott, amikor egyedülmaradásról
beszélt, akkor kimondom: magam
is unom már, hogy folyton a
szülészek ügyeibe ártsam magam...
SEMMELEWEIS Nyolc hónapja nem is
teszi, professzor úr.

SKODA Lám. Ez szemrehányás?
HEBRA Ne haragudj, de néha már
magam sem tudom, mit gondoljak.
A prágaiak állítják, hogy kipró-
bálták a módszeredet, és a láb,
ahelyett, hogy csökkent volna,
emelkedett.

SEMMELEWEIS Hazudnak!
HEBRA Ezt nem lehet csak így el-
intézni. És egyáltalán... Ha nem
alkalmazták a prevenciót, és mégis
csökken a láb,. akkor . szerinted
igenis alkalmazták, csak letagad-
ják. Ha meg bevezetik, és még-sem
csökken: akkor csak hazudják,
hogy bevezették. Mindenki talán
mégsem csirkefogó.

SEMMELEWEIS Már ebben sem vagyok
egészen bizonyos.

HEBRA *(ingerült)* Egy kicsit hig-
gadttabban, barátom. Mi bajod tu-
lajdonképpen? A magántanárságot
akartad, nem? Tessék, megkaptad!
Hát akkor?

SKODA Végtelgítés — így mond-ta,
ugye? Ez nem egészen pontos.
Kezdet, és nem vég. Mi megtettük a
magunkét. Maga következik.

SEMMELEWEIS Egyedül?
SKODA Beszéljünk nyíltan. A tan-ügyi
reform legfeljebb az egyen-súlyt
biztosítja az egyetemen, és ma még
ez is nagy dolog. Ha meg akarjuk
tartani a nehezen szerzett
pozíciókat. akkor nem koc-
kázthatunk. Ez nem gyávaság,
hanem tudományos érdek. Az ön
ügye pedig már túl sok indulatot
kavart.

SEMMELEWEIS Ki a felelős azért, hogy
idáig fajultak a dolgok?

SKODA Rosszat akartunk? Kihasz-
náltuk? És csak rosszat tettünk?
Jól tudja, magunknak is mennyit
ártottunk, amikor segíteni igye-
keztünk.

SEMMELEWEIS *(halkan)* Tudom, hogy
jót akartak. Ha rólam volna szó,
hallgatnék, és hálás lennék, hogy
annyit is... De az ügy, hiszen
tudja... ennél sokkal többet jelent.
(Határozottan) És most magamra
hagynak egy értéktelen
kinevezéssel.

HEBRA Értéktelen?

SEMMELEWEIS *(Skodához)* Már
tudom, hibáztam, amikor elfogad-
tam a segítséget. Egyedül kellett
volna. De ön beszélt rá, hogy... Ha
akkor magamra maradok, legyőzöm
a félelmet. Talán még Michaelis
halálát is... Tudom, biztosan.

SKODA Tessék. Győzze le most a
félelmeit. Mi akadályozza? Publi-
káljon, tartson előadásokat. Írjon
leveleket, mint 47-ben. Ki tiltja
meg?

SEMMELEWEIS Késő. Érvekkel ma már
nem hadakozhatok a hazugság
áradata ellen. Hogyan bizonyítsak
olyan emberekkel szemben, akik
képesek azt állítani, hogy

készakarva fertőztek egészséges nőket hullaméreggel, minden kóvetkezmény nélkül? Miféle szavak védenek a meghamisított statisztikáktól? Csak tényekkel bizonyíthatnék. Azzal, hogy az én osztályomon valóban nincs gyermekágyi halál. Újra kéne kezdeni mindent. De hogyan?

SKODA Ott vannak a régi eredményei a Klein-klinikáról.

SEMMELWEIS Ki hisz azoknak? Hisz éppen Klein esküszik arra, hogy semmit sem ért az egész. Bábun mutogassam a szülés lefolyását unatkozó medikusoknak, miközben a kollégáim anyákat gyilkolnak a szülészeten?

Csend

SKODA Nem tudok segíteni. Nincs hatalmam hozzá.

SEMMELWEIS De ennek így nincs értelme. Elmegyek.

HEBRA Hová?

SEMMELWEIS Haza, Magyarországra.

SKODA Elássa magát. Pest nem Bécs, barátom.

SEMMELWEIS De ott legalább dolgozni tudok. És bizonyítani. SKODA

Ki figyel majd a bizonyítékaira? Egyszerűen elfelejtik. Ennél a magántanárság is jobb.

HEBRA Maradj itt, és várj.

SEMMELWEIS Mire? És meddig?

Csend

HEBRA Nincs harag, ugye? Amit az előbb mondtál, elfelejtem. Felejtsd el te is, amit ... *(Elharapja a mondatot, suta mozdulattal meg-öleli Semmelweist, az habozva vizsgálja az ölelést)*

SKODA *(Hebrához)* Menj csak.

Hebra kimegy. Skoda nézi Semmelweist

Egyszer azt mondta nekem: maga nem tudós.

SEMMELWEIS Csak egy orvos, a^ki talált valamit.

SKODA Igaza volt.

SEMMELWEIS Nincs joga gúnyolódni.

SKODA Nem gúnyolódok. És annál rosszabb magának.

SEMMELWEIS Vizsgonlátásra, professzor úr.

SKODA *(nem mozdul)* Gondolja meg. Ez tulajdonképpen dezertálás.

Semmelweis a fejét rázza

Egyszer még bánni fogja. Vizsgonlátásra, doktor. *(Kimegy)*

Függöny

A darab az Agriai játékok drámapályázatára készült, s 1980. július 9-én lesz a bemutatója Egerben.

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat igazgatója

Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat, 1980 — 2906 — Felelős vezető: Kilián Béla igazgató